

HET LAND VAN NEVELE

**MAART
2014**

**JAARGANG
XLV**

**AFLEVERING
1**

Verantwoordelijke uitgever: J. LUYSSAERT, Veldestraat 26, 9850 Merendree

INHOUD HET LAND VAN NEVELE

Aankondigingen	3
R. van Elslande Dwalingen in de genealogie van de Montmorency-Nevele	5
E. Van Daele Camiel Van Daele uit Nevele	35
R. Lutkens Merendree: ode aan drie oorlogshelden	43
A. Strobbe Father Alfons De Poorter uit Poeke, een levensschets	49
J. Van de Castele H. Mauritius	57
D. D'Hooge Terugblik door Daniël D'Hooge (1931-2011)	62
A. Bollaert Nevele jaarmarkten in de Franse tijd, gepubliceerd in de 'Gazette van Gend'	83
Activiteitenverslag	85

INHOUD MENSEN VAN TOEN

J. Luysaert Namen van personen die tussen 1650 en 1667 gewerkt hebben aan of voor de kerk van Landegem	98
--	----

HET LAND VAN NEVELE nodigt u uit op zijn 45ste jaarlijkse ledenvergadering

**Versteend, versterkt, verborgen!
De resten van de donjon van Nevele van nabij
en in een ruimere context bekeken.**

Lezing door de heer Luc BAUTERS, erfgoedconsulent archeologie provincie Oost-Vlaanderen, over de geschiedenis van de donjon en het kasteel van Nevele en de laatste historische bevindingen hieromtrent, in de refter van de Sint-Vincentiussschool, Camille Vander Cruyssenstraat 1a in Nevele (achter de kerk) op zondag 23 februari 2014 om 14 u 30.

Bij de recente restauratie is de toegang tot de eeuwenoude donjon op de eerste verdieping ontdekt. Er zat een rechte deur in met erboven een halfronde ontlastingsboog. De trap die ingewerkt zit in de dikte van de muur kenden we al, maar de (gedichte) lichtspleet was ons voordien onbekend. Evenmin wisten we hoe de opening beneden de trap er uit zag of dat het houten luik er nog ingemetseld zat. De toren bestaat volledig uit veldsteen, een natuursteen die in de omgeving gedolven wordt. Later heeft men de toren uitgebouwd tot een echte burcht, maar die is verscheidene keren verwoest. Donjons van dit type en die ouderdom zijn uiterst zeldzaam in Vlaanderen. Enkel de oudste fase van het Gravensteen kan er mee vergeleken worden. Iets waar we als (Land van) Nevelaar terecht fier kunnen op zijn.

De lezing wordt voorafgegaan door de algemene vergadering van de heemkring en gevolgd door de uitreiking van de Nevelse huwiar aan personen die zich op het vlak van de zorg voor ons heem verdienstelijk hebben gemaakt.

Na de uitreiking van de huwiar nodigen we onze leden uit op een koffietafel u gratis aangeboden door onze heemkring.

Tussen 14u en 14u30 is er nog een laatste mogelijkheid om de toegangspoort van de donjon te bezichtigen (Cyriel Buyssestraat 6). Hugo SCHAECK is er uw gids.

**De toegang is gratis

Graag nodigen we u uit op zondag 9 maart 2014 om 10u30 in 'Erfgoedcentrum Het Land van Nevele', Hansbekedorp 10a in Hansbeke voor ons **LENTEAPERITIEFGESPREK**. Voordrachtskunstenaar **Trees COPPIETERS** leest voor uit de vertaling van werken over de Grote Oorlog van **Erwin Mortier** en uit Mortiers bekroonde roman *Godenslaap*. Het aantal plaatsten is beperkt, daarom wordt gevraagd om te reserveren via mail: **bollaert.andre@telenet.be**. **De toegang is gratis**. Een consumptie kost 1 euro.

Het Land van Nevele zit op

facebook

De heemkundige kring beschikt sinds kort over een eigen facebook-pagina, waar regelmatig allerlei nieuwtjes, uitnodigingen, boekbesprekingen, aankondigingen, foto's... zullen worden gepost die betrekking hebben op de geschiedenis van onze streek. Als u zelf een fb-account hebt, nodigen we u graag uit om die te liken via www.facebook.com/landvannevele.

**DWALINGEN IN DE GENEALOGIE VAN
DE MONTMORENCY-NEVELE:
'Hondsvod' Jan van Nevele op de klokkentoren van Nijvel (Nivelles) &
het graf van Filips (de Montmorency-Nevele) Horne in de kerk
van Nevele?**

Inleiding

Dit artikel geeft in de eerste plaats een overzicht van de genealogie van de familie de Montmorency-Nevele, die in de 16de eeuw heren van Nevele waren. Deze studie is gegroeid uit onze navorsingen over de heren van Nevele van vóór 1300¹. Bij nader onderzoek bleek dat er over de familie de Montmorency-Nevele vooral in de 19de eeuw, maar ook in de 20ste eeuw, een aantal merkwaardigheden gepubliceerd werden die heel wat vraagtekens oproepen. Het gaat hier voornamelijk over de bekendste leden van deze edele familie: de zgn. 'hondsvod' Jan I de Montmorency-Nevele en zijn achterkleinzoon de welbekende graaf van Horne.

Wie thans de stad Nijvel (Nivelles) bezoekt, wordt direct geïmponeerd door de westgevel van de heropgebouwde romaanse St.-Gertrudiskerk. Op de zuidertoren van deze westbouw slaat Jean de Nivelles de uren en de halfuren met een hamer op een vrij recent klokkenspel.

Wie was deze middeleeuwse ridder die, in plaats van een zwaard, een hamer in de hand heeft en wat heeft hij te maken met Nevele?

*Jean de Nivelles,
Nijvel, St.-Gertrudiscollegiale.*

¹ VAN ELSLANDE R., De heren van Nevele en van Wervik vanaf 1067 tot 1300, in *Het Land van Nevele*, jg. 41 (2010), afl. 2 , blz. 3-35.

In 1878 verscheen een uitgebreide biografie door Marie-Nicolas Bouillet en Alexis Chassang over deze edelman².

De legende

De legende wil dat hij de verbeelding is van baron Jean de Montmorency, heer van Nijvel (Nivelles), die leefde in de 15de eeuw. Als oudste zoon van Jean II de Montmorency weigerde hij de hertog van Bourgondië te bestrijden. Hij wist in dit verband alle aanmaningen van zijn vader te ontwijken. Zijn vader riep dan ook uit: “Zo de meester zo de hond (van een Jean de Nivelles) die wegloupt wanneer men hem roept)”. Deze uiting zal later in de Franse literatuur opgenomen worden als een spreekwoord dat een lafheid verwoordt.

Nadien zal men in het wapen van Jean de Montmorency als spreuk toevoegen: “De hond die wegloupt als men hem roept”. In de 19de eeuw gaf men hem als attribuut een hond. In 1891 plaatste men zelfs een standbeeld van Jean de Nivelles met zijn hond voor het gerechtsgebouw (Place Lambert Schifffelaers) te Nijvel³.

Affiche opera Jean de Nivelles van Leo Delibes, litho, 1880

Om de trouw van de inwoners van Nijvel en hun heer aan de Bourgondische hertogen te belonen, schonk Karel de Stoute deze koperen ridder aan de stad Nijvel. Jean de Nivelles(s) werd eerst op het stadhuis geplaatst. Recent werd aangetoond dat hij vooreerst vermeld werd in 1525, maar bij nadere beschouwing blijkt dat deze klokkenluider niet vermeld werd als Jean de Nivelles(s), maar als de man die de uren slaat. In 1535 werd hij als “l’homme de

² Bouillet M.-N – Chassang A., VELLE (Jean de), in *Dictionnaire universel d’histoire et de géographie*, 1878, blz. 1353.

³ http://fr.wikipedia.org/wiki/Jean_de_Nivelles

keouvre" ('het koperen mannetje') omschreven.

Volgens Jean Detournay verhuisde deze slagwerker in 1617 naar de zuidelijke toren van de collegiale kerk en kreeg hij op dat moment zijn naam Jean de Nivelles(s). Hij vermeldt verder dat Jean de Nivelles(s), gezegd de Montmorency, aan de basis lag voor vele motieven en liedjes over de stad Nijvel en die een groot succes oogstten⁴, zoals:

*Quand Djan-Djan èst dèskindu
Avè l'rûwe dè Mons à s'cu
Abiyî in pèlèrin
Pou fé rire tous lès djins
(Refrain)
vive Djan-Djan, vive Djan-Djan
c'èst l'pus vî ome dè Nivèle
vive Djan-Djan, vive Djan-Djan
c'èst l'pu vî d'nos-abitants
Quand l'pieufe mèt l'Dodaine à boûrd
Ele dèsgouline su s'grand coûrp
Mins quand l'solèy ès't-à s'djeu
Vos d'îrîrz qu'i va prinde feu
Vive Djan-Djan*

*Par nût, minme sans clér dè bèle
I rlût come ène grande èstwèle
Lès tchap'soris, lès tchafaus
L'guidont d'avant d'soûrti d'leûs traus
vive Djan-Djan*

*Li qui stoût d'djà vî tchoupère
Pou lès parints d'nos grand-pères
Yun sùvant l'aute i nos vwèt
Monter l' fauboûr Chalèrwè
vive Djan-Djan*

⁴ <http://www.tourisme-nivelles.be/index.php?/nl-jean-de-nivelles.html>.

*Quand d'passe in vûwe dè s'tourète
Djé li fé râde ène clignète
Dje l'voûroû chokî du cousse
In li d'zant : «c'èst mi, vî cousse» !
vive Djan-Djan*

*Quand Djan-Djan i sâra moûrt
On l'min-ra jusqu'au fauboûrg
Avè sès deus pîds pa-d'avant
Eyè s'boudine au mitan !
vive Djan-Djan*

Jean de Nivelles(s) zal in de 17de eeuw echter niet aan de zuidertoren van deze kerk geplaatst zijn, daar deze kerk pas na de Tweede Wereldoorlog haar huidige vormgeving kreeg. In mei 1940 verwoestten de Duitser dit bidhuis. Na de Tweede Wereldoorlog werd een referendum gehouden en de lokale bevolking sprak zich uit voor een architectuur die teruggaat tot de oorspronkelijke vormgeving van deze abdijkerk. Het werd een betonnen constructie waarvan de architectuur eerder aansluit bij de vroegere kunst van de Maas-Rijnlandse romaanse school, dan bij de Brabantse architectuur die meer Frans gericht was. Daarvoor prijkte een neogotische kerk die na de brand van 1859 gebouwd werd.

Etiket Jean de Nivelles (bier), brouwerij Friart, Le Roeilx.

Deze klokkenluider werd naast de naam van Jean de Nivelles(s) ook nog vermeld als Jacquemart de Nivelles.

Deze legende van Jean de Nivelles(s) kende op het einde van de 19de eeuw een enorme populariteit, in die mate zelfs dat op 6 maart 1880 een gehistoriseerde opera Jean de Nivelles van Leo Delibes in première ging in de Opera-Comique te Parijs⁵.

Nog steeds kent Jean de Nivelles(s) een grote bijval te Nijvel. Men brouwt er "*bierre Jean de Nivelles*". Verder is er een gastronomische broederschap genaamd Jean de Nivelles. Daarnaast bestaat er de carnavalsvereniging Jean de Nivelles. Ook herbergen, winkels en bedrijven gebruiken de naam van deze edelman.

Legende of werkelijkheid: de heren van Nijvel tijdens de middeleeuwen

In geen enkel document of geschiedkundig werk over Nijvel treffen we enige vermelding aan over de familie de Montmorency als heren van Nijvel. Tijdens de middeleeuwen kende deze stad ook geen heren, maar vrouwen. Het waren de abdisen van de St.-Gertrudisabdij die vermeld worden als vrouwen van deze stad⁶.

Reeds in 1978 had Jozef Van de Casteele er op gewezen dat Jean de Montmorency in de tweede helft van de 15de eeuw geen heer was van Nijvel, maar van Nevele. Hij noemde dit toen een gehistoriseerde blunder⁷.

Aanvankelijk kwam hierop geen reactie vanuit het zuidelijk deel van ons land. Vandaag wordt in Wallonië deze blunder rechtgezet op een vrij lichtzinnige manier⁸:

⁵ DECE H., Review: "Théâtre Lyrique Municipal de la Gaite: Jean de Nivelles", in *Le théâtre*, Vol. II, 1908, nr. 239, blz. 18-22.

⁶ HELVETIUS A.-M., Du monastère double au chapitre noble: moniales et chanoinesses en Basse-Lotharinge, in: *Les chapitres de dames nobles entre France et Empire*, Parijs, 1998.

⁷ VAN DE CASTEELE J., Er is Jean de Nivelles en Jean de Nivelles!, in *Autotoerist*, 31ste jg., 13-4-1978, nr. 9, blz. 350.

⁸ <http://www.tourisme-nivelles.be/index.php?/jean-de-nivelles.html>

“Jean de Nivelles est un baron français du Moyen Âge (xve siècle). Il s'appelait à l'origine Jean III de Montmorency. À cette époque, il aurait pris le parti du duc de Bourgogne Charles le Téméraire lors de la guerre du Bien public et aurait donc refusé de lui faire la guerre aux côtés du roi de France Louis XI, comme le lui avait demandé son père Jean II de Montmorency. Déshérité, il s'enfuit à Nevele en Flandre, fief qu'il tenait de sa mère. Il devint alors Jean Ier de Montmorency-Nevele. La population française l'appela plus simplement Jean de Nivelles, Nivelles étant la traduction française du nom flamand Nevele.

Il était devenu en France un objet de mépris à cause du refus qu'il fit de répondre à l'appel du roi, d'où l'expression populaire « être comme ce chien de Jean de Nivelles qui s'enfuit quand on l'appelle », altérée par la suite en « être comme le chien de Jean de Nivelles » pour parler d'une personne ayant l'esprit de contradiction”⁹.

Jean III de Montmorency, alias Jan I de Montmorency-Nevele

Wat is de waarheid over de herkomst en het leven van Jean III de Montmorency, heer van Nevele?

Over het verraad van deze edelman werd in de Vlaamse literatuur veel minder belang gehecht, dan in Frankrijk. Reeds vroegtijdig werd hij in de Franstalige literatuur een hondsvod genoemd¹⁰.

Jean III was een lid van het huis de Montmorency, één der oudste en meest prestigieuze adellijke families van Frankrijk. Deze familie ontleende haar naam aan de stad Montmorency (Val d'Oise), waarvan zij baronnen

⁹ Jean de Nivelles is een Franse baron die leefde in de middeleeuwen (15de eeuw). Hij heette oorspronkelijk *Jean III de Montmorency*. In die periode koos hij de kant van de Karel de Stoute, (de latere) hertog van Bourgondië tijdens de Slag bij Montlhéry (1465) en weigerde om ten strijde te trekken met Lodewijk XI, koning van Frankrijk, zoals zijn vader Jean II Montmorency hem had gevraagd. Hij werd ontferd en vluchtte naar Nivelles (lees Nevele), een erfgoed van zijn moeder. Aldaar kreeg hij de naam van Jan I de Montmorency-Nevele. In Frankrijk noemde men hem gewoon Jean de Nivelles. Nivelles is de vertaling van het Vlaamse Nevele. In Frankrijk werd hij het onderwerp van minachting door zijn weigering op de oproep van de koning. Thans gebruikt men in Frankrijk nog steeds de uitdrukking voor lafaards “zijn zoals de hond Jean de Nivelles”.

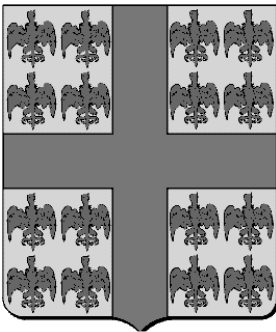
¹⁰ FLEURY DE BELLINGEN, *L'Étymologie des proverbes français*, Den Haag, 1956.

waren. In de 10de eeuw werd deze baronie met het kasteel door koning Robert II van Frankrijk geschonken aan Bearded Bouchard, de stamvader van deze adellijke familie. Deze nobele familie zal met Anne Édouard Louis Joseph de Montmorency-Luxembourg (1802-1878), prins van Luxemburg, prins van Tingry en hertog van Beaumont uitsterven (zie i).

Jean III de Montmorency werd in 1422 geboren als oudste zoon van Jean II. Zijn vader was baron van Montmorency, Ecouen en Damville en verder heer van Conflans-Sainte-Honorine, Saint-Brice-sous-Forêt, Courrières, Jagen, Villiers-le-Bel, Tour de Chaumont, Belleglise van Bercy, en een aantal kleinere heerlijkheden.

Jean de Nivelles (beeld), Place Lambert Schiffelers, Nijvel

Wapenschild familie de Montmorency-Nevele

Op 18 februari 1434 en in 1436 werd de “edelen ende weerden heere mer (= ridder) Philips van Fosseux” vermeld als voogd van “joncheere Jan van Montmorency” heer van het land van Nevele¹¹.

Daar hij op 14 april 1442 nog minderjarig was (-25 jaar) trad zijn oom Philippe de Montmorency, in naam van hem en zijn jongere broer Louis (†1-10-1490), op in een proces als gevolmachtigde van zijn broer Jean II¹².

¹¹ Gent, Stadsarchief, Jaarregister van de Keure 1433-1434, f° 178v°; 1436-1437, f° 98v°.

¹² BUYLAERT F., *Repertorium van de Vlaamse adel (ca. 1350 – ca 1500)*, Gent, 2011, blz.. 173.

Toen in 1443 Jean II hertrouwde met Marguerite d'Orgemont trad er een conflict op tussen Jean III en zijn broer Louis met hun vader door dit huwelijk¹³.

Jachtslot te Montmorency waar de onterving werd getekend.

De reden waarom Jean III weigerde om de Franse koning te dienen zal eerder te zoeken zijn in de relatie tussen de familie van zijn moeder en de Bourgondische hertogen. In 1422 huwde Jean II met Jeanne de Fosseux, dochter van Jean, de favoriet van hertog Jan zonder Vrees. Zij werd toen

¹³ VAN DE CASTEELE, J., *Grauwe Zusters of Penitenten-Rekollektinen te Nevele, 1502-1784*, in *Het Land van Nevele*, jg. 9 (1978), afl. 4, p. 155-242.

vermeld als *demiselle, Jehane, dame d Fosseux, de Nivele en Flandres et de Hubermont*¹⁴.

Op 13 augustus 1455 was Jean III reeds getrouwd met Goedele Vilain, vrouw van Liedekerke, Huise, Burcht en Zwijndrecht. In de Franse literatuur treft men heel wat misverstanden aan over deze vrouw. Zij behoorde tot de familie van de Gentse burggraven. Haar vader Jan (†8-6-1449) was heer van Burcht, Zwijndrecht en Huise. Haar moeder Goedele van Raes (†11-8-1460) was gravin van Ibermont en vrouw van Zemst, Pamele en Ledeberg (Roosdaal). Deze laatste twee heerlijkheden had haar vader Godfried, de kanselier van Brabant, geërfd van de opdrachtgever van het Lam Gods: Joos Vyt¹⁵. De heerlijkheid Liedekerke had Goedele Raes geërfd van de moeder van haar vader Margaretha van Gavere, vrouw van Liedekerke¹⁶.

Verdwenen graf Jean II de Montmorency, (eertijds: St.-Maartenkerk, Montmorency).

Hoewel zijn vader hem opgedragen had om in 1465 deel te nemen aan de Slag bij Monthéry (1465) weigerde Jean III de Montmorency-Nevele dit en steunde de latere Karel de Stoute, hertog van Bourgondië en graaf van Vlaanderen.

Hij vluchtte daarna naar Vlaanderen en vestigde zich te Nevele, een erfgoed van zijn moeder Jeanne de Fosseux. Nadien werd hij er raadgever van Filips de Goede, hertog van Bourgondië.

Voor deze zgn. laffe daad ontferde zijn vader hem op 24 juli 1463. Het document werd ondertekend op zijn jachtslot in het bos van Montmorency. Ook zijn broer

¹⁴ *Brussel*, Koninklijke Bibliotheek Albert I ms 15073.

¹⁵ VAN ELSLANDE R., Bevenaer Joos Vyt, diplomaat van Filips de Goede, in *Het land van Beveren*, 31ste jg. (1988), nr. 3, blz. 108-112.

¹⁶ <http://www.genealogieonline.nl/west-europese-adel/I24671.php>

Louis, die partij koos voor Jan III, werd onterfd. De erfenis van het huis de Montmorency en de barontitel werden overgedragen op de oudste zoon Guillaume uit het tweede huwelijk van Jan II met Margaretha d'Orgemont. Later zal deze transactie aangeklaagd worden door de erfgenamen van Jean III de Montmorency. Tenslotte bleven de erfenis en de titel in het bezit van de afstammelingen van Guillaume¹⁷.

Geschiedschrijvers menen dat de reden van de weigering en de vlucht ligt in het feit dat Jean III, gesteund door zijn broer Louis, in een gevecht om de erfenis met zijn halfbroer Guillaume gewond werd. Kwaad op zijn vader en zijn halfbroer vluchtte hij naar Nevele¹⁸.

Na de dood van Jeanne de Fosseux (Senlis 12-9-1431¹⁹) erfden haar kinderen haar bezittingen en de heerlijkheden Nevele, Hubermont, Auteville, Wijme (thans: Wismes), Liedekerke (Jean III), Fosseux en Autelle (Louis) in Vlaanderen, waardoor ze vazallen werden van de hertog van Bourgondië.

De romaanse burcht te Nevele werd in het derde kwart van de 12de eeuw gebouwd door Rogier van Kortrijk, heer van Nevele-Wervik. Als burggraaf van Gent en Kortrijk behoorde dit slot tot het grafelijk patrimonium²⁰. De goede relatie tussen Rogier van Kortrijk en de graaf werd niet door de latere heren van Nevele behouden. Daar de burcht van Nevele een grafelijk slot was, ruilden dan ook de heren van Nevele deze verblijfplaats voor een veiligere woonst. De keuze viel hierbij op de versterkte hoeve te Ooidonk die reeds vanaf de 12de eeuw eigendom was van de heren van Nevele.

Tijdens het laatste kwart van de 14de eeuw was de relatie tussen de heer van Nevele en de graaf van Vlaanderen zo slecht, dat Lodewijk van Male in 1381 de fortificatie te Ooidonk die toen bewoond werd door Jean Fousseux – de vader van de hoger vermelde Jeanne en heer van Nevele –

¹⁷ DECRUE DE STOUTZ F., *Anne de Montmorency, grand maître et connétable de France: à la cour, aux armées, et au conseil du roi François Ier*, Parijs 1885, blz. 3.

¹⁸ <http://genealogie.collet-chaigneau.pagesperso-orange.fr/Montmorency.htm>

¹⁹ GOEMINNE, L., *Genealogie en blazoenen van de heren van Ayshove-Kruishoutem 1221-1957*, 1960, blz. 92-94 vermeldt dat zij overleed in 1425.

²⁰ VAN ELSLANDE R., Familie van Kortrijk, burggraven en heren van het huis Nevele-Wervik (1125-1250), in: *Het Land van Nevele*, 43ste jg., dec. 2012, nr. 4, blz. 17.

liet in brand steken. Jean Fosseux liet kort nadien op die plaats een waterslot bouwen en nam er zijn intrek²¹.

De hevige reactie van zijn vader Jean II de Montmorency (°1404 - †Senlis 6-7-1477) was te begrijpen, daar deze niet alleen vanaf 1461 aangesteld was als grote kamerheer van het Franse hof, maar ook een afstammeling was van Louis VI, koning van Frankrijk (zie ii). Verder stond Jean II bekend voor zijn loyaliteit aan de Franse koning.

Inmiddels verbleef het echtpaar de Montmorency-Vilain in Nevele. In 1473 werd “madame Goedele Vylains” echtgenote van Jehan de Montmorency vermeld als vrouw van Lie(de)kerke²².

Op 26 juni 1477 overleed Jean III de Montmorency-Nevele. Hij werd begraven in de kerk van Nevele waar zijn grafschrift op een koperen plaat gegrift was.

In 1483 stierf Goedele Vilain, maar in 1493 werd “Gudule Ville” nog vermeld als weduwe van Jehan, heer van Montmorency en Nevele²³.

Jean III de Montmorency, die we verder zullen vermelden als Jan I de Montmorency-Nevele wordt beschouwd als de stamvader van de Vlaamse tak. Deze familie zal tot 1570 heren van Nevele zijn²⁴.

De nobele familie de Montmorency, heren van Nevele

De vlucht van Jan I de Montmorency-Nevele en zijn vestiging op het kasteel te Ooidonk was het begin van een regeerperiode door deze familie over de uitgestrekte heerlijkheid Nevele die twee eeuwen zal duren. Jan I wordt algemeen beschouwd als stamvader van deze tak.

Hierna volgt een globaal overzicht van de nazaten van Jan I de Montmorency-Nevele, die instonden voor het bestuur van Nevele. Over

²¹ <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/dibe/relict/35069>).

²² BUYLAERT F., *Repertorium van de Vlaamse adel (ca. 1350 – ca 1500)*, Gent, 2011, blz. 500.

²³ BUYLAERT F., *Repertorium van de Vlaamse adel (ca. 1350 – ca 1500)*, Gent, 2011, blz. 223, 501.

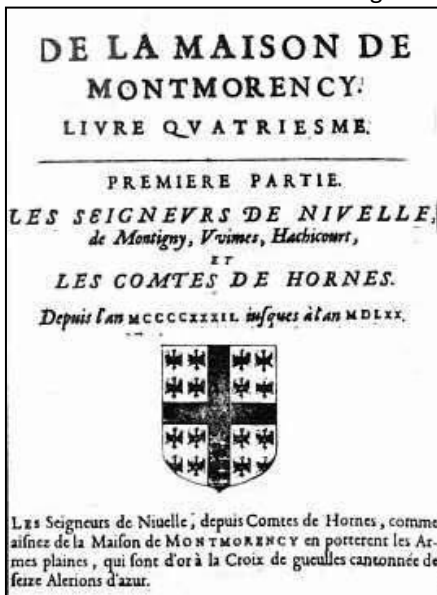
²⁴ <http://racineshistoire.free.fr/LGN/PDF/Montmorency.pdf>

deze familie zijn we zeer goed ingelicht dankzij de in 1624 verschenen publicatie van Du Chesne²⁵.

Samen met zijn vrouw had Jan I de Montmorency-Nevele acht kinderen:

1) Zijn oudste zoon Jan II de Montmorency-Nevele (*1461 - †15-4-1512) erfde de titel van heer van Nevele, Wieme (Wismes), Liedekerke, Huise, Zwijndrecht, Burcht en Hubermont. Hij was raadsheer en kamerheer van Charles VIII, koning van Frankrijk. Hij spande een proces in tegen zijn oom baron Guillaume de Montmorency voor het Parlement van Parijs in verband met de hoger vermelde onterving en zijn erfrecht. Hij bewam dat hij een vierde van de baronie van Montmorency mocht behouden en dat hij de titel van baron, gehouden op deze heerlijkheid, en het familiewapen mocht dragen²⁶.

Jan II huwde vóór 1496 met Margaretha van Horne (†15-12-1518), vrouw

van Gaasbeek en dochter van Jacques, graaf van Horne, en van Johanna, gravin van Meurs. Dit echtpaar had geen kinderen, maar Jan II had een natuurlijke zoon (erkend in 1510) Pieter (†na 1530), de bastaard van Nevele, die huwde met Elisabeth van der Moet. Dit echtpaar had een zoon Jan gehuwd met Marie van Eeckhoute²⁷ en een dochter Anna die trouwde met n. van Eesse.

Du Chesne, Histoire généalogique de la Maison de Montmorency et de Laval, 1624.

²⁵ DU CHESNE, Histoire généalogique de la Maison de Montmorency et de Laval, 1624

²⁶ VAN DE CASTEELE, J., Grauwe Zusters of Penitenten-Rekollektinen te Nevele, 1502-1784, in *Het Land van Nevele*, jg. IX (1978), afl. 4, p. 155-242.

²⁷ Zij hadden een zoon Japar (†1600).

II) Na de dood van Jan II erfde zijn broer Filips (1466-1526) de titels van baron en heer van Nevele, Wieme (Wismes), Liedekerke, Huise, Burcht, Zwijndrecht en Hubermont.

Op 5 september 1496 trad hij in het huwelijk met Maria van Horne (1476 – 7-6-1558), vrouw van Montigny en Farbus.

III) Hun zus Margaretha (°ca. 1460 - †na 1517) huwde met Arnold II van Horne (†1505), graaf van Hautkerke, burggraaf van St.-Winoksbergen, baron van Gaasbeek en Brumeu, heer van Hondschote en Heeze. Hij was de zoon van Filips en Johanna de Lannoy.

Van haar tante Margaretha Vilain erfde ze de heerlijkheid Pamele.

Zij had bij haar man drie kinderen:

IIIa) Maximiliaan van Horne, ridder van het Gulden Vlies, graaf van Hautkerke, baron van Gaasbeek, heer van Hondtschote en Heeze trad in het huwelijk met Barbara van Montfort, dochter van Jan heer van Montfort (Nederland) en van Wilhelmina van Naeldewijck.

IIIb) Johanna van Horne huwde met Hugo van Melun, ridder van het Gulden Vlies, burggraaf van Gent, baron van Caumont en gouverneur van Atrecht (Arras).

IIIc) Margaretha van Horne werd de echtgenote van Richard de Merode, heer van Petegem en Herles.

IV) Hun andere zus Honorine de Montmorency-Nevele (†1510) was reeds op 23 februari 1485 gehuwd met Nicolaas van Sint-Aldegonde, heer van Noircarmes en zoon van Pieter en van Elisabeth Blondeel. Na de dood van haar man hertrouwde Honorine met Charles de Rubempré, burggraaf van Montenaken.

Bij haar eerste man had ze drie kinderen:

IVa) Johanna Margaretha (°1485) gehuwd met Karel van Prant (°1480), heer van Blaasveld en gouverneur van Ariën (Aire).

IVb) Antoinette (°1490) trad in het huwelijk met Joris van Komen-Roncq (1475 – 1536), graaf van Nieuwpoort en heer van Halewijn.

IVc) Johan (1495 - 1518), heer van Noircarmes, trouwde met Maria van Rubempré (°1510 – 1569), vrouw van Bourghelies en Gemlin.

V) Jacques werd nog vermeld in 1485. In 1493 stierf hij ongehuwd tijdens een pelgrimstocht naar Jeruzalem.

VI-VIII) De andere kinderen van Jean I de Montmorency-Nevele stierven voegtijdig: Maria, Marcus en Karel (+ 18-4-1467).

Het was het echtpaar Filips de Montmorency-Nevele (II) en Maria van Horne dat zorgde voor descendanten van deze noble tak.

Ila) Hun oudste zoon Jozef (†Bologne (Italië) 1530) erfde de titel van graaf van Montmorency en heer van Nevele, Liedekerke en Hubermont. Op 26 augustus 1523 trad hij in het huwelijk met Anna van Egmond (1502 - 1574) dochter van Floris, ridder van het Gulden Vlies en heer van Buren en Leerdam, en van Margaretha van Glymes, vrouw van Beverweerd.

Jozef de Montmorency-Nevele bracht een einde aan het geschil tussen de verschillende takken van de familie de Montmorency en verkocht zijn rechten op de heerlijkheden Montmorency, Saint-Lieu, Taverny en Piessis-Bouchard voor 26.870 ponden aan zijn neef Anne de Montmorency, zoon van de hoger vermelde Guillaume.

Na de dood van Jozef hertrouwde zijn weduwe met zijn broer Jan de Montmorency

Ilb) Robert (†1554) de broer van Jozef en heer van Wieme (Wismes) en Lieucourt, huwde met Johanna van Belle (1525 - 1565), dochter van Charles, heer van Douxlieu en maarschalk van Vlaanderen, en van Johanna van Kleef, vrouw van Roeselare. Johanna van Belle was de weduwe van Daneel van Herzele (1503-1550), heer van Laniers. Na de dood van Robert de Montmorency-Nevele hertrouwde ze met Philippe graaf van Eberstein-Neu-Eberstein (1525 – 1589).

Ilc) Hun broer Jan de Montmorency-Nevele (†13-12-1566) werd heer van Wieme (Wismes), Farbus, Bosquet, Escaspel, Auberlieu, Sauchy le Cauchier, Tour de Souastre en Hachicourt. Na de dood van zijn broer Jozef trouwde hij op 15 december 1350 met diens weduwe Anna van Egmont.

Ild) Hun zuster Isabella (°1510) huwde in 1529 met Joachim Charelanges Moyencourt en Hangest (1500-1537), heer van Montmor.

Ile) En hun andere zuster Margaretha (†10-3-1570) trad in het huwelijksbootje met ridder Robert de Longueval (†1559), heer van La Tour en Warlaing.

II f) De heerlijkheden Montigny, Wismes en Liencourt gingen naar Françoise (1511 - 11-03-1569 of 1570), een jongere zuster die gehuwd was met haar neef Floris van Egmont, graaf van Buren en Leerdam

II g) Hun zus Claudet (1497 – 1554) trad toe in het klooster te Etroeungt (Estrun) (Henegouwen).

II h) Ook hun zuster Helena (†19-9-1578) werd religieuze in het St.-Agnetenklooster te Gent.

II h) Hun zuster Maria stierf ongehuwd in 1537.

II i) Verder hadden Philippe de Montmorency-Nevele en Maria van Horne nog een kind Frederic die jeugdig stierf.

De oudste zoon van Jozef (II a) zorgde voor verdere afstammelingen van de tak de Montmorency-Nevele.

Hij had vier kinderen:

II a a) Zijn oudste zoon is de bekende Filips II de Montmorency-Nevele (°1526), graaf van Horne, baron van Altena en Weert, heer van Nevele en Heusden, en stadhouder van Gelder. Op 26 november 1546 huwde hij met Anna Walburga de Nieunaert (1522 – 1600), gravin van Nieuenaert, vrouw van Moeurs. Zij hadden een zoontje Filips (°†1568) die jeugdig overleed. Deze ridder van het Gulden Vlies werd op bevel van Alva onthoofd te Brussel op 5 juni 1568.

Over deze persoon zijn reeds uitvoerige biografieën verschenen. Een verdere uitbreiding in dit overzicht lijkt ons dan ook overbodig. Daar dit artikel in de eerste plaats over dwalingen gaat, willen we ook hier de laatste ontwikkelingen op gebied van navorsingen niet weerhouden.

Algemeen wordt aanvaard dat na de onthoofding het stoffelijk overschot van deze ridder overgebracht werd naar Weert, waar hij op 23 juni 1586 begraven werd in het koor van de St.-Martinuskerk.

Graf van Filips de Montmorency-Nevele (1841), St.-Martinuskerk, Weert.

Antoon Moro (kopie naar), Filips II de Montmorency-Nevele, Amsterdam, Rijksmuseum.

Het "Herdenkingscomité sterfdag Philips van Montmorency" beschrijft de laatste dagen van deze graaf als volgt:

"De graaf was niet geboeid, hij liep blootshoofds, in de hand een zwarte muts. Onderweg sprak hij met zijn biechtvader en groette enkele bekenden. Op het schavot aangekomen trok hij zijn mantel uit. Doelend op het lichaam van Egmont, dat daar nog onder een zwart laken lag, vroeg hij: "Bent U daar mijn vriend?" Toen hij daarover zekerheid gekregen had, sprak hij in het Spaans enkele onverstaanbare woorden. Hij zou zich met een kort woord tot de omstanders gericht hebben en om gebed voor zijn zielenrust gevraagd hebben. Hij zou zelfs geprotesteerd hebben tegen het feit, dat zijn wapen onderste boven was aangebracht, hetgeen een belediging betekende. Horne knielde neer met zijn gezicht in zijn muts om te bidden. Met hetzelfde Latijnse gebed op de lippen als Egmont: "In Uw handen Heer beveel ik mijn geest", werd hij door de beul, die vanonder het zwarte laken van het schavot te voorschijn gekomen was, onthoofd.

Tot drie uur bleven de hoofden van de graven op ijzeren pieken geplaatst; Horne in de richting van Henegouwen, Egmont, in de richting van Vlaanderen.

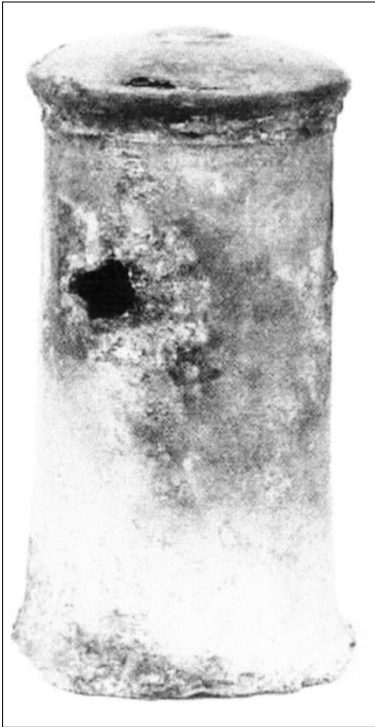
Tussen drie en vier uur werden de lichamen - met de hoofden, al willen sommige geruchten anders - in loden kisten gelegd en naar het klooster van de minderbroeders gebracht. Dezelfde dag nog - waarschijnlijk moesten er verschillende voorzieningen worden geïmproviseerd - werden ze naar de St. Gudule (thans: kathedraal) vervoerd, waar een rouwplechtigheid werd gehouden. Vandaar bracht men het lichaam van Egmont naar het klooster van de clarissen in Brussel en vervolgens naar Zottegem. Het lijk van Horne werd overgebracht naar het klooster van de predikheren. Een aantal geestelijken vergezelde telkens de lijkstoet. Op 23 juli werd Horne bijgezet in het St. Martinuskerk te Weert"²⁸.

Reeds in 1839 was men, met het oog op het plaatsen van een grafsteen in het koor van deze kerk voor Filips II de Montmorency-Nevele, op zoek gegaan naar zijn laatste grafplaats. De pastoor had hierop aangedrongen, daar in het kerkelijk archief geen enkele vermelding te vinden was van deze begrafenis. Hij wilde voorkomen, dat de Weertenaren zich anders

²⁸ GEURTS P.A.M., *De graaf van Horne Filips van Montmorency 1524-1568*, Weert, 1968, blz. 38-39.

belachelijk zouden maken zodat zij opnieuw voor "rogstekers" zouden worden uitgemaakt²⁹.

Enkel in een kroniek van het klooster Maria-Wijngaard te Weert wordt er melding gemaakt dat het stoffelijk overschot van de graaf op 23 juni 1568 begraven werd in de Weertse kerk.

Hartbuis graf de Montmorency, St.-Martinuskerk, Weert.

De beschrijvingen van de ontdekking in 1839 van het graf zijn uiteenlopend en verschillend. Hierbij geven we het proces weer van deze ontdekking opgesteld door H. W. Scheyven, pastoor en deken van Weert, Louis Beerenbroek, burgemeester, P. Janssens, A. van den Broek, P. J. Truyens, J. F. Peters, F. Caris, F. A. Knapen, J. F. Severijns, A. W. Janssens, Nijst. Van dit proces werd voor eensluidend afschrift door J.F. Pe, president van den Raad der kerkfabriek der Stad Weert opgesteld:

"Het graf hetwelk zich bevindt voor het hoogaltaar op nagenoeg acht ellen afstands, werd in de tegenwoordigheid der vergadering geopend door eenige steenen uit het

welfsel, waarmede hetzelfde overdekt is, te doen wegnemen. De Eerwaarde heer Severijns, kapellaan der parochie, die zich in den grafkelder begaf, verklaarde daarin slechts te bevinden de beenderen in hunne natuurlijke ligging zoals de begravingen plaats hebben, en eenige bijna verteerde

²⁹ Deken Scheyven doelde hier op de "rogstekerslegende", volgens welke de Weertenaren eeuwen vroeger een dode rog hadden aangezien en bestreden als de duivel, die de stad was komen belagen en volgens welke zij sindsdien de scheldnaam "rogstekers" droegen.

planken waaruit de kist, die het ligchaam van Graaf Philip van Home bevat heeft, denkelijk is samengesteld geweest, en dat de lijkbus welken men van buiten den grafkelder kon de opmerken, geplaatst was op de hoogte van het hart. Deze lijkbus uit het graf genomen zijnde, werd bevonden te zijn van tin, rond en van onder plat, heeft eene lengte van ongeveer drie palmen en nagenoeg zoo veel palm in omtrek; op het deksel hetwelk erop gesoldeerd is, bevond zich het volgende opschrift: HEERE en GRAVE VAN HORNE 6 Junij 1568. Vooraan in den eersten regel van het opschrift zijn nog eenige letteren zichtbaar waarvan de beteekenis alsnog onbekend is; terwijl op den tegenovergestelden kant zich nog bevindt het jaartal 1568 en eenige onbekende letters. Het deksel werd in de tegenwoordigheid der vergadering afgenomen en men bevond dat in de lijkbus het hart was opgesloten hetwelk zich vertoonde als geronnen bloed en bewaard was in witachtig stof, naar zand gelijkende, en eenen balsemgeur verspreidende. Nadat dit alles was opgemerkt, werd de lijkbus zoo als dezelve bevonden was, wederom toegemaakt en na op drie plaatsen met het zegel der kerk verzegeld te zijn, in het graf terzelfder plaatse nedergelegd, waarna de grafkelder gesloten is”.

Hieruit blijkt dat het lichaam in een natuurlijke houding lag, d.w.z. niet zoals in het graf van Egmont te Zottegem waarbij het hoofd afzonderlijk lag.

Nadien opperden heemkundigen dat dit proces vol hiaten zat en dat de schedel op de borstkast lag. Zij baseerden zich hiervoor op een brief die de oude kapelaan Jan Frans Severijns, die op dat ogenblik pastoor van St.-Martensvoeren was, meer dan veertig jaar na de feiten schreef aan Habels, de latere rijksarchivaris van Maastricht, en waarin vermeld wordt dat: *“de hoofdschedel, die los was van het ligchaam in de handen genomen, door de opening van den grafkelder aan de bovengenoemde leden getoond en wederom op zijn plaats gelegd”*(zie iii).

Daar de tekst op de hartbuis afwijkt van de 16de-eeuwse Nederlandse taal werd ook deze opnieuw bestudeerd en men kwam tot conclusie dat deze gelezen moest worden als: *“Anno 1568 - greve van hornes hert - Heere ende grave van Hornes - herte 6 Junij 1568”*³⁰.

³⁰ GROENVELD S., Filips van Montmorency, graaf van Horn (1524-1568). Een Habsburgs edelman tussen vorstenmacht en verzet, in *Publications de la Société Historique et Archeologique dans le Limbourg*, CXXXIX, 2003, blz. 83.

Naar aanleiding van de ontdekking in 1839 werd ook te Brussel een onderzoek ingesteld. In het Belgisch Staatsblad van november 1839 verscheen dat er geen melding kon gevonden worden van de overbrenging van het stoffelijk overschot van de graaf van Horne naar Weert. Daar blijkbaar het lichaam zich nog in België bevond, dacht men dat deze edelman mogelijks een laatste rustplaats had gevonden in de Kapelkerk te Brussel of in de parochiekerk van Kasteelbrakel.

In 1841 werd door Adolf Balat uit Namen een grafsteen gebeiteld voor deze edelman die men thans nog steeds kan bewonderen in het midden van het priesterkoor in de Weertse kerk.

Naar aanleiding van restauratiewerken in het koor van de St.-Martinuskerk te Weert werd in 1979 opnieuw het graf opengemaakt. Men vond opnieuw de tinnen buis met het hart met op het deksel met een scherp voorwerp ingekraste vermelding en de verkeerde overlijdensdatum: "*Grave van Horne 6 junij 1568* (en langs de andere zijde) *Grav... van Horn*".

Reeds hoger werd er op gewezen dat deze tekst paleografisch afwijkt van het 16de-eeuwse taalgebruik in de Nederlanden en dat dit opschrift zelfs een verkeerde overlijdensdatum vermeldt. De manier waarop het werd aangebracht, doet denken aan een vluchtige inscriptie.

Uit röntgenfoto's genomen in 1979 van het zgn. skelet van Filips II de Montmorency-Nevele, graaf van Horne en uit rapporten van verschillende internationaal bekende Nederlandse en Belgische pathologen blijkt dat de halswervels van het geraamte onbeschadigd zijn, m.a.w. dat deze persoon niet onthoofd werd. We mogen dan ook stellen dat het skelet onmogelijk van Filips II de Montmorency-Nevele kan zijn. Lokale historici kunnen dit gegeven niet aanvaarden en eisen een nieuw wetenschappelijk onderzoek³¹.

Om te weten waar het lichaam van deze graaf begraven werd, moeten we teruggrijpen naar de originele documenten die melding maken van het stoffelijk overschot van Horne na de onthoofding. Veel is hierover niet terug te vinden, daar deze ridder van het Gulden Vlies in zijn tijd

³¹ <http://www.showeert.nl/artikelen/1.2%20weert-nederweert-wessem%3B%20horn/henkens%20graf-horne-weert%20msg%2098.pdf>

beschouwd werd als een verrader. Het is pas in de 19de eeuw dat deze graaf de status kreeg van held.

Enkel Strada³² vermeldde in zijn *De bello gallico*, dat de lichamen van Egmont en Horne na de terechtstelling werden overgebracht naar de onder elk jurisdictie vallende stad.

Dit betekent voor Egmont dat men zijn lichaam bijzette in de crypte van Onze-Lieve-Vrouw ten Hemelvaartkerk te Zottegem.

Henkens meent dat dit “voor Horne alleen Weert kon betekenen”³³. Deze stelling is historisch juist... gezien vanuit een 19de- en 20ste-eeuwse visie. Reeds in onze vroegere publicaties hebben we aangetoond dat Nevele tijdens het Ancien regime een belangrijke stad was en bestuurd werd door personen die tot de hoogste adel van het land behoorden³⁴.

Verkeerdelijk wapenschild van Goudule Vilain (Dy Chesne 1624).

In deze optiek zou men eerder veronderstellen dat Horne overgebracht werd naar zijn kasteel (Ooidonk) en – net zoals Egmont - bijgezet werd bij zijn voorouders in de kerk te... Nevele.

Over dat familiegraf in de kerk van Nevele vinden we enkele belangrijke beschrijvingen in 1624 van Du Chesne (o.c.). Hij vermeldde dat Goedula Vilain haar man liet bijzetten in

de kerk van Nevele. Verdere aanwijzingen over de plaats van dit graf of over de begraafplaats van andere leden van de familie de Montmorency-Nevele in de kerk geeft hij niet aan en dit in tegenstelling tot de graven van de jeugdige overledenen van de familie de Mortagne, waarvan hij naast de biografische gegevens ook vermeldt dat ze in het koor begraven werden.

³² STRADA F., *De Bello Gallico*, Antwerpen 1641.

³³ HENSKENS J., Het graf van de graaf van Horne in de St. Martinuskerk te Weert. Verwarringen rond de persoon van Philips van Montmorency, in *Stichting Historisch onderzoek Weert*, z.d., kol. 179.

³⁴ VAN ELSLANDE R., Familie van Kortrijk, burggraven en heren van het huis Nevele-Wervik (1125-1250), in *Het Land van Nevele*, jg. 43 (2012), afl. 4, blz. 3-42.

Deze gegevens kon de auteur enkel en alleen kennen door de sepulture die hij gezien had op de graven³⁵. Over het graf opgericht door Goedula Vilain en over de andere graven van de heren van Nevele rept Du Chesne met geen woord. Opvallend is ook dat hij in zijn biografie over de familie de Mortagne een 17de-eeuws wapenschild van de familie Vilain (XVIII) reproduceerde en niet het oorspronkelijk 15de-eeuws familiewapen, dat betrekking heeft op Goedula, de vrouw van Jan I Mortagne. Ook het mannelijk wapen van dit blazoen is afwijkend van dat van de heren van Nevele, wat betekent dat De Chesne het oorspronkelijke familiegraf niet meer gezien heeft. Dit betekent dat het graf toen reeds verloren was gegaan. In de eerste plaats kan gedacht worden aan de Beeldenstorm van 1578, maar ook op 17 juni 1580 werd Nevele ernstig geteisterd door de Malcontenten³⁶. We weten dat in die periode, naast vernieling van talrijke graven, ook koperen ornamenten van graven gestolen werden om deze voor het materiaal te verkopen³⁷. Mogelijks was dit ook bij het graf van de Montmorency het geval geweest.

Wapenschild familie Vilain

In tegenstelling tot Weert, waar men in de 19de eeuw een grafzerk liet maken voor een persoon die er blijkbaar niet begraven ligt, was er reeds in de 15de eeuw een graf in de kerk van Nevele voorbehouden voor de leden van de familie de Montmorency-Nevele. Het is dan ook niet denkbeeldig dat na de onthoofding Filips II bijgezet werd in dit familiegraf.

³⁵ Een voorbeeld hier van is het grafschrift van Karel, zoon van Jan I, van wie De Chesne vermeldde dat hij *“deceda le dixhuitiesme iours de luin mile quatre cent soixante-sept, aagé de trois mois & quatre iours”*.

³⁶ DE KEMPENARE Ph., VLAEMSCHE KRONIJK. DAGREGISTER AL HET GENE GEDENKWEERDIG VOORGEVALLEN IS, BINNEN DE STAD GENT, SEDERT DEN 15 JULT 11566 TOT 15 JUNY I 5 8 6, uitg. Hebbelynck, Gent 1839.

³⁷ Dit was o.a. het geval bij het graf van Hubert van Eyck in de Gentse St.-Baafskathedraal; cf. VAN ELSLANDE R., De van Eycks te Gent, in: *Ghendtsche Tydinghen*, 12de jg, 1983, blz. 151-165.

Een nader onderzoek lijkt hier niet overbodig.

IIab) Filips II had een broer Floris de Montmorency-Nevele (1528 – 14-10-1570), alias van Horne, ridder van het Gulden Vlies, graaf van Horne, baron van Montigny en Leuze, heer van Hubermont en Wieme (Wismes) en gouverneur van Doornik, die op 1565 huwde met Helene van Melun (1545 - 1590), dochter van Hugo, prins van Epinoy, en Yolande van Werchin.

Dit gezin had twee kinderen die jeugdig stierven: Filips (1566-1568) en Floris (1568 – 1570).

Tijdens zijn onderhandeling als afgezant van de Vlaamse edelen werd hij op verzoek van de koning gewurgd.

IIac) Hun zuster Maria de Montmorency-Nevele (†5-2-1570), alias van Horne, vrouw van Condé, huwde de eerste maal in 1550 met Karel graaf van Lalaing (†21-11-1558), baron van Escornay, ridder van het Gulden Vlies en Gouverneur van Henegouwen. Samen hadden zij twee kinderen: Filips (†1582) en Emmanuel (1557 – 1590).

Zij hertrouwde op 22 februari 1562 met graaf Peter Ernst von Mansfeld.

Eleonora de Montmorency-Nevele, alias van Horne, vrouw van Nevele, Hoogstraten, St.-Catharinakerk, Glasraam van het hoogkoor: Antoon de Lalaing en Eleonora van Horne.

IIad) Hun jongste zuster Eleonora de Montmorency-Nevele (ca. 1530 - †1585/1600), alias van Horne, vrouw van Nevele, Montigny en Wieme (Wismes) trad in 1542 in het huwelijk met Ponthus de Lalaing (1508 - 1557), heer van Bugnicourt, Brebieres en Hourdain. Na zijn dood hertrouwde ze in 1560 met graaf Antoine de Lalaing (1533 - 1568) graaf van Hoogstraten, baron van Borsele en ridder van het Gulden Vlies, bij wie ze vier kinderen had:

IIada) Anne (+1613) huwde met Willem de Montmorency-Damville (†1593).

IIadb) Willem (†1590), graaf van Hoogstraten, trad in het huwelijk met Maria Christina van Egmont.

IIabc) Filips-Herman (†1611), heer van Nevele en domproost van Luik.

IIabd) Charles (†1626), graaf van Hoogstraten en Renneberg, gouverneur van Doornik en Atrecht (Arras), trouwde met Alexandrine de Langlee-Wavrin.

De goederen van de familie de Montmorency werden verbeurd verklaard, maar in 1580 teruggegeven aan Eleonora de Montmorency-Nevele, alias van Horne. Daar zij gehuwd was met Antoing de Lalaing ging de heerlijkheid Nevele over naar hun zoon Filips-Herman. De troebelen waren ook voor edelen zeer moeilijke tijden. Om financiële redenen verkocht in 1592 deze edelman de heerlijkheid Nevele en het kasteel van Ooidonk aan Maarten della Faille, de rijke Antwerpse koopman, waardoor deze familie de volgende heren van Nevele werden.

Besluit

Het verraad van Jean de Montmorency-Nevele was op het einde van de 19de eeuw nog zeer goed gekend. In de optiek van de romantiek en de verheerlijking van eigen geschiedenis en patrimonium beschouwen Waalse historici Jean de Montmorency-Nevele als heer van Nivelles. Deze houding past zeer goed in de optiek omdat – net zoals in Vlaanderen – de geschiedenis van België niet begon in 1831, maar veel verder in de tijd ging waaraan het rijkelijk patrimonium gekoppeld werd.

Aanleiding van deze verwarring is de verfransing van Nevele tot Nivelle. Om de legende levendig te houden kreeg hun koperen man die de uren

slaat al vlug de naam van Jean (de Montmorency) de Nivelles. Trots om zijn eigennigheid en trouw aan de lokale vorst prees men deze edelen. Al vlug gaf men zijn naam aan streekgerechten, verenigingen, enz. die iets te maken hadden met de stad Nijvel.

Toen in de jaren '70 het bedrog uitkwam en bleek dat deze torenluider de naam droeg van de heer van Nevele en niet van Nijvel, kwam er geen enkele reactie uit de Waalse hoek. Wie thans een bezoek brengt aan de dienst van toerisme te Nijvel en vraagt naar Jean de Nivelles krijgt zonder blozen en met een lichte glimlach te horen dat de naam van het koperen mannetje eigenlijk verwijst naar een heer van Nevele in Vlaanderen die leefde op het einde van de middeleeuwen. Inmiddels blijkt deze traditie een eigen leven te gaan leiden. Blijkbaar vindt men dit in deze Waalse stad totaal niet erg en de naam van de Frans-Vlaming wordt nog steeds gegeven aan allerhande zaken en gebeurtenissen die betrekking hebben op Nijvel.

Misschien mag onze heer binnenkort ook zijn thuiskomst vieren in de vorm van een koperen ridder die de uren klopt op de kerk van zijn heerlijkheid: Nevele.

Heel anders lag het met ons onderzoek te Weert, waar men totaal niet tevreden was met onze bemoeizucht naar het graf van Filips de Montmorency-Nevele in de hoofdkerk van deze stad. Sommige heemkundigen, die de kerk voor de toeristen openhielden, gaven toe dat het stoffelijk overschot van deze graaf zich niet in deze kerk bevond daar het hoofd van het skelet van de zgn. graaf van Horne niet was afgehakt. Anderen waren laaiend razend en stelden zich zeer defensief op.

Eigenlijk waarderen we deze daad om te vechten voor eigen patrimonium, maar het 19de-eeuws chauvinisme zou thans toch stilletjes plaats moeten maken voor een meer open visie om een verder onderzoek te plegen, gebaseerd op historische feiten en documenten.

Rudy van Elslande

I Bouchard 1er de Montmorency †978

Bouchard II de Montmorency †1020 - Thibaud File Etoupe, heer van Montlhéry

|

Bouchard III de Montmorency †1042 - Aubri de Montmorency †1065

|

Thibaudde Montmorency †1090 - Hervéde Montmorency †1094 - Geoffroi de Montmorency

|

Bouchard IVde Montmorency †1124

|

Mathieu I de Montmorency †1160

|

Bouchard Vde Montmorency †1189 - Mathieu I de Marly †1204

|

Mathieu II de Montmorency †1230

|

Bouchard VI de Montmorency †1189 - Gui VII de Laval †1267

|

Mathieu III de Montmorency †1270 - Bouchard baron van Nangis

|

Mathieu IV de Montmorency †1305 - Erard baron van Conflans

|

Mathieu V de Montmorency †1306 - Jean I de Montmorency †1325

|

Charles de Montmorency †1381 - Mathieu baron de Bouqueval

|

Jacques de Montmorency †1414

|

Jean II de Montmorency †1477 - Philippe, heer van Croisilles

|

Jean de Montmorency-Nevele †1477 - Louis heer Fosseux †1490 - Guillaume de Montmorency †1531

ii Guichard de Beaujeu

Robert de Dreux (°ca. 1125 - †11-10-1188) x Harvice d'Evreux (1118 – 1152)

Alix de Dreux x Raoul III de Nesle (+1235)

Gertrude de Nesle-Soissons (1185 - 26-9-1220) x Mathieu de Montmorency II (†1230)

Bouchard de Montmorency VI (1203-1243) x Isabeau de Laval (1202-1244)

Mathieu de Montmorency III (1228 – 1270) x Jeanne de Brienne-Rame

Mathieu de Montmorency IV (1252-1304) x Jeanne de Levis (1248 – 1306)

Jean I de Montmorency (1284 – 1325) x Jeanne de Calletot (1285 – 1350)

Charles de Montmorency (1325 – 1381) x Jeanne de Roucy (†1361)

Jacques de Montmorency (1370 – 1414) x Philipotte de Melun

Jean II de Montmorency (1404 – 1477)

Jan I de Montmorency-Nevele x Goedula Vilain

Jan II (1461 – 1512) x
Margaretha Van Horne

Filips II (1466 – 1526) x
Maria Van Horne

Marguerite (†na 1517) x
Arnold II Van Horne

Honorine (†1510)
x1) Nicolas de Ste.-Aldegonde
X2) Charles de Rubempré

Jozef (†1530) x
Anna Egmond

Robert (†1554) x
Jeanne Belle

Filips (†1566)

Isabella x
Joachim Hangest

Margaretha (†1570) x
Robert Longueville

Filips II (1526 – 1568) x
Anna Walburga

Floris (1528 – 1570) x
Helena Melun

Maria (†1570) x
Charles Lalaing

Eleonora (†na 1585) x
Ponthius/ Antoine Lalaing

Filips III (° †1568)

Filips (1566-1568)

Floris (1568-1570)

iii Eerwaarde Heer en Vriend! Ik heb de eer Uwe vragen te beantwoorden. Al wie beweert, dat men het hoofd van Philips de Montmorency, Graaf van Horne, den 5 Juni 1568 te Brussel onthalt, naar Madrid verzonden heeft, is voorzeker in dwaling, hetwelk ik als ooggetuige hieronder zal bewijzen. Gij bemerckt: 1e. dat in het officieel verslag bij de opening van den grafkelder den 5 november 1839 geene melding gemaakt wordt van het hoofd des Gravens. 2e dat in een ander rapport toegezonden aan het Journ. Hist. van Kersten in december 1839 vermeld wordt "Le Crane du Comte se trouvait placé sur la poitrine". Gij vraagt waar is de waarheid? Ik antwoord, noch in het eene noch het andere.

1) Dat er in het officieel verslag ter gelegenheid van de opening van den grafkelder den 5 november 1839 geene melding gemaakt wordt van het hoofd, is voorzeker een vergeet van deszelfs opsteller die waarschijnlijk de wezenlijke begrafenis als hoofdpunt heeft willen bevestigen en het hoofd als nevenzaak beschouwd heeft want ik ben zeker, dat ik in mijn mondelings van het afgeslagene hoofd heb melding gemaakt, en zelfs aan de tegenwoordige leden hetzelfde getoond heb.

2) Ook het rapport toegezonden aan het Journ. Hist. van Kersten dec. 1839 is neven de waarheid met te beweerden, "que le crane du Comte se trouvait placé sur la poitrine": ik denk, dat deze dwaling voortkomt, dat men in plaats "coeur" du Comte "crane" gelezen heeft en dan was men wezenlijk in de waarheid; wijl het gebalsemde hart in eene lijkbuis op de borst geplaatst was, hetwelk ik uit den grafkelder heb uitgegeven en door de leden van het kerk- en gemeentebestuur door een bestaand opschrift is bevonden, dat deze het hart van den graaf De Horne bevatte. Het is ook mogelijk dat deze dwaling veroorzaakt heeft dat iemand het rapport aan het Journal heeft afgeschikt, die geene genoegzame kennis van de ontdekking had en ter goedertrouw het hoofd in plaats van het hart op de borst geplaatst heeft. Zie hier de wezenlijkheid hoe ik als ooggetuige alles bevonden heb!!

Het was een algemeen gevoelen, door de overlevering gestaafd, dat de onthoofde Graaf van Horne te Weert op het koor der kerk begraven was; volgens een besluit van genoemde kerkfabriek heeft men den 5 Nov. 1839 het koor uitgegraaven en omtrent 5 voeten diepte het gewelfsel van eenen grafkelder ontdekt; na van boven eene opening gemaakt te hebben, verzochten de leden van het kerk- en gemeentebestuur mij ter ontdekking neder te dalen, met eene koord liet men mij af en heb bevonden als volgt: Drie doodenkisten rusteden op een hoogte van omtrent 3 voeten van den

grond op 2 iezeren balken; de twee ziedelingsche waeren ledig; wijl de planken zich van elkander lieten nemen bevond ik in die in het midden stond een geraamte van een verteerd ligchaam met de voeten na het altaer; van de klederen bestond er niets meer; het vel was omtrent gelijk aan de 2e schorts van een verdorde boom en onder hetzelfde drooge stof of aarde; op de borst binnen de zerk lag eene lijkbuis, die ik aan de bovengenoemde leden heb uitgegeven, die dezelve geopend hebben en door een op dezelve bestaand opschrift bevestigd dat deze het hart van den Graaf van Horne bevatte; men heeft deze lijkbuis wederom toegezegeld en op de borst teruggeplaatst. Daarna heb ik alles nauwkeurig onderzocht of er geene wapens of andere teekens waeren, doch heb niets ontdekt. De beide armen lagen zijdelings langs het ligchaam tot bijna halfbeens en konden nog goed onderscheiden worden.

Wijl er verschillende uitleggingen zijn nopens het afgeslagene hoofd des Graven heb ik mij willen verzekeren en getuig, zonder vrees van ooit gelogenstraft te worden, dat het hoofd van Philip de Montmorency, Graaf van Horne, den 5 junij 1568 te Brussel onthalsd bij zijn ligchaam in de natuurlijke stelling geplaatst is en bij hetzelfde in den genoemden grafkelder berust; zelfs heb ik de hoofdschedel, die los was van het ligchaam in de handen genomen, door de opening van den grafkelder aan de bovengenoemde leden getoond en wederom op zijn plaats gelegd.

Bij de ontdekking van Hornes graf heeft men zijne beenderen niet gemeten; doch volgens mijn gevoelen moest de lengte zijner statuur meer dan gewoonlijk geweest zijn, uit de dikte van den hoofdschedel, de lengte van de armen en beenen en de gansche stelling van het geraamte, heb ik mij een gedacht gevormd, dat het een groot en sterk gebouwd ligchaam moest geweest zijn.

Ik heb geene zekerheid, wie de opsteller van het officieel bericht geweest is; doch ik denk, dat de toenmalige secretaris van het gemeentebestuur het officieel verGrafssteen Philips van Montmoreney in de st. Martinuskerk te Weert. slag gemaakt heeft.

Het is mij ook onbekend, wie het rapport aan den Jorn. Hist. van Kersten heeft opgeschikt; ik oordeel nogtans zonder zekerheid, dat de toenmalige deken H. W. Scheyven hetzelfde heeft toegezonden, die den 22 juni 1840 in den Heer ontslapen is. Ik kan U ook geen stellige inligting geven wie de opsteller van het inschrift op Hornes grafsteen geweest is, wijl ik toen reeds van Weert vertrokken was; doch ingezien dat het plaatsen van den grafsteen onder den heer deken Janssen gebeurd is, die in dergelijke zaken

vertrouwelijk was met den toenmaligen kapellaan den Heer Van Haaf, tegenwoordig pastoor de Venraye, zoo geloof ik, dat Gij van hem zekere inligtinghen zult kunnen ontvangen.

Zie daar dierbare vriend de verlichtingen welke ik op Uw voorstel UE laat geworden om er volgens Uw believen gebruik van te maken, en noem mij met alle achting, Uw toegenegen dienaar en vriend, J. P. Severijns, pastoor.

CAMIEL VAN DAELE UIT NEVELE

Ivo Kamiel Van Daele werd als oudste telg van Carolus Ludovicus Van Daele en van Marie Emma De Maegt op 20 april 1904 in de Karmhoek te Nevele geboren.

Het gezin telde tien kinderen.

Hij huwde op 28 november 1931 te Vosselare met de vijf jaar jongere Maria Suzanna Julia Voet, dochter van Augustus Seraphinus Petrus Voet en van Mathilde Crevaels.

Het gezin Van Daele-Voet kreeg zeven kinderen, vier zonen en drie dochters.

De ouders van Ivo Kamiel Van Daele behoorden tot de categorie van kleine landbouwers. Van de tien kinderen zouden er zich twee onttrekken aan het landbouwleven en aan dat van de in te huren seizoen- en loonwerkers.

Daaronder Ivo Kamiel die met zijn eerste voornaam niet opgezet was en als Kamiel - met telkens naamtekening 'Camiel' - door het leven wou en zou gaan.

Als prille kerel trok hij zich weinig aan van het werk op het ouderlijk boerderijtje. Hij gebruikte zijn weinig zakgeld voor de aankoop van crayons, tekenpotloden en pennen, penselen, mastiek en plasticine of boetseerpasta en was voortdurend aan het tekenen en schetsen

Zelftekening Kamiel Van Daele, 1922.

Die uitgaven, noem het mini-investeringen, compenseerde hij met het aanbrengen van tekeningen op licht karton voor wenskaarten en op luxepapier voor nieuwjaarsbrieven, huwelijks- en goudenbruiloftscertificaten. Hij streek de lijnen van zijn tekeningen in met lijm en bestrooide die met

zilver- of goudschilfers. Het waren originele juweeltjes als geïndividualiseerde feestuitgaven.

Zijn vader Karel (Carolus) was fier op het borrelend talent van zijn zoon. Hij plooide voor de grote wens van Camiel die, wat eigenzinnig als hij was, absoluut ook in de toekomst zich wou uitleven door van het boetseren en het beeldhouwen een beroep te maken.

Het werd door de inwoners van Nevele en niet in het minst door de landbouwbevolking als hoogst verwonderlijk en onlogisch becommentarieerd dat Camiel voor een artistieke richting koos.

Als aanloop was hij in zijn jonge jaren niet weg te slaan uit de ateliers van Georges Minne (1886-1941), beeldhouwer en schilder in Sint-Martens-Latem, van Domien Ingels (1881-1946), beeldhouwer in Drogenen en van Constant Permeke (1886-1962), expressionistische schilder en beeldhouwer met uitgebreide werkruimte in het Sint-Elisabeth-begijnhof te Gent.

Op aanraden van deze kunstenaars trok Camiel voor tekenkunst en boetseren naar de Sint-Lucasacademie te Gent en haalde er grote onderscheiding.

Aan de Hogere Kunst- en Beroepsschool te Gent slaagde hij met succes in de 'theoretische en graphische proeven' van het 7de studiejaar.

Daar kreeg hij voor zijn beeldhouwkunst de 1e prijs op 19 juli 1931, vier maanden vóór zijn huwelijk.

Aan de Stedelijke Academie van Gent werd Van Daele leerling van Domien Ingels, gehuwd met schilderes Maria Pauwaert.

Leermeester Domien Ingels.

Ingels had, als zoon van een beenhouwer op de Brugse Poort te Gent, een voorliefde voor het tekenen en beitelen van paarden, later ook van honden en wilde dieren.

Zo werd hij door een befaamde jury met daarin o.a. Henry Van de Velde, Jules De Bruycker, Victor Horta en Valerius De Saedeleer in 1935

uitverkoren om een bronzen ruitersstandbeeld op arduinen sokkel, voorstellend Koning Albert I te paard, te creëren.

Het werk werd in 1937 geplaatst en ingehuldigd in het Zuidpark te Gent, ook Albertpark genoemd.

Camiel had er op uitnodiging van Ingels vele weken aan meegewerkt en leerde bij zijn meester toen ook de vaardigheid van het afgieten in brons.

En, gebiologeerd door de anatomie en expressie van dieren, boetseerde hij in opdracht van een zuivelwinkel in Nevele als één van zijn eerste kunstwerken een grazende koe. Hij goot ze af in gips.

Van Daele liet zich, om aan de kost te komen, in de beginjaren als zelfstandige in met snijwerken in hout waaronder ornamenten voor preekstoelen en communiebanken, met reparaties en vernieuwing van moulures en sierlijsten aan plafonds in meestal te restaureren officiële gebouwen, en met herstel van heiligenbeelden in kerken.

Het befaamde architectenbureau Adrien Frans Bressers (1897-1986) was niet zelden de opdrachtgever. Hij kreeg ook een kleine vergoeding voor het lesgeven in tekenen aan de gemeentelijke Nevelse avond-school.

Maar met de inkomsten uit kunstwerken was in die tijd geen noemenswaardige boterham te verdienen voor een groot gezin.

Er kon ook geen raming worden gemaakt van een jaarinkomen omdat de bestellingen geen duidelijke regelmaat vertoonden, eerder toevallig waren of afhankelijk van niet altijd te voorspellen overheidsstussenkomst.

Met engelengeduld fijn afwerken.

De creaties in witte Franse steen, in arduin en graniet, zoals gebeitelde kruiswegen, Madonna's met kind of uitbeeldingen van de Heilige Familie werden stilaan bijzaak.

In de tweede helft van de dertiger jaren legde Camiel zich dan maar hoofzakelijk toe op de verwerking van arduin, Zweedse graniet, Franse witsteen en Italiaanse marmer voor de huizen- en villabouw en op het ontwerpen en vervaardigen van honderden zerken en graftombes.

De blauwe hardsteen werd gehaald in Soignies (Zinnik) uit Les Carrières du Hainaut.

Door toedoen van de firma Brachot uit Gent werd de marmer, witsteen en graniet aangevoerd.

In de harde winterperiode evenwel, als het te koud was om de hardsteen te verzagen omwille van het gebruik van lopend water dat kon bevriezen, liet hij zich in met het vervaardigen van sculpturen in witsteen of blauwsteen.

Tal van huizen en villa's zijn getooid met een dergelijk kunstwerkje dat aan het gebouw meerwaarde moest geven.

Camiel Van Daele werd tot ver buiten de Nevelse grenzen bekend als 'de arduinkapper' en 'de marmerbewerker die er uit strategische overwegingen ook de job van grafdelver bijnam.

Zijn atelier was inmiddels overgebracht van de Langemunt te Nevele naar de Meerskant te Vosselare.

Zoon Chris, gekend als 'de groten Van Daele' (1933-2012) ging mee de zaak uitbaten en volgde op zijn beurt een beeldhouwersopleiding.

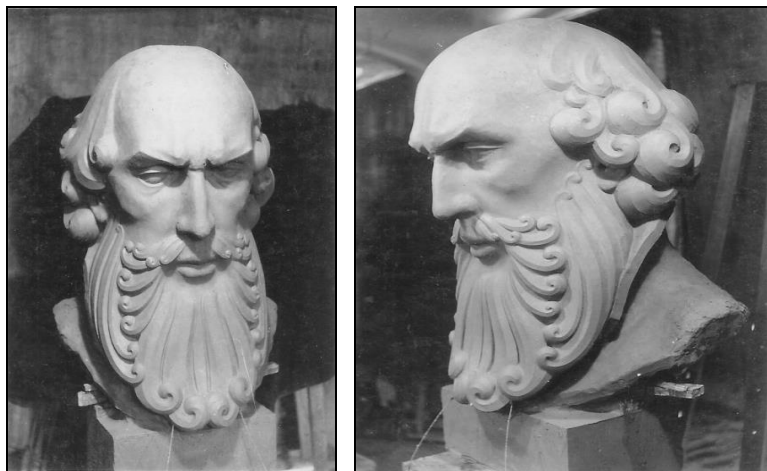
Het gezin Van Daele betrok midden de vijftiger jaren een eigendoms-woning in de toen genaamde Vierboomstraat, nu Graaf van Hoornestraat, te Nevele.

Voor zijn vele uitvoeringen in arduin en marmer kende de Nationale Bond der Meester-Steenhouwers aan Camiel Van Daele op 26 maart 1960 het brevet toe van Meester-Steenhouwer.

Nevelaars herinneren zich Camiel ook als de kerkelijke Suisse, een toewijding die hij tot begin de zeventiger jaren niet zonder enige strengheid uitoefende.

Beeld van de Heilige Familie in Franse witte steen.

Koppen beitelen en letters kappen in grafzerken, het speelde zich jaren af in het atelier te Nevele en te Vosselare.

Het monument tot eer aan en dankbare herdenking van de burgerlijke en militaire slachtoffers van de beide wereldoorlogen, aanvankelijk opgericht

op de Markt te Nevele maar nadien verplaatst naar het kerkhof aan de Sint-Mauritiuskerk is van de hand van Camiel Van Daele.

Het monument op het kerkhof te Nevele, soldatenbuste op verticale kolom

De anekdote is niet onbekend dat hij een heel ander beeld in gedachten en al in klei ontworpen had. Hij wilde eerder de wens naar vrede dan naar oorlog uitdrukken dit met een soort rustige vlakke met waterbassin en met daaromheen fladderende vredesvogels. Hij zou daarmee de weg verlaten van de klassieke modellen, met waakzame of strijdvvaardige soldaten met geweren, die overal te lande meestal in de dorpskommen verzezen.

Hij vond dat een soort doublures, kopieën van elkaar. Het mocht eens wat anders zijn.

Dat was echter zonder de opvatting en smaak van het oud-strijderscomité gerekend. Vergezeld van een delegatie van het gemeentebestuur kwam het comité de kleiproef die in plaaster was afgegoten keuren en prompt negatief beoordelen.

Het ging niet akkoord met de verbeeldingsgedachte en de link naar vrede. De opdracht was een monument dat uitstraling gaf van paraatheid, dapperheid en potentiële inzet tot strijd.

Van zodra het comité het atelier in de Langemunt te Nevele verlaten had, sloeg hij met een voorhamer het gipsen beeld met grote woede totaal stuk. Hij zou afzien van het order.

Maar om den brode, de witstenen kolos was immers reeds geleverd voor uitkapping, werd op aandringen van zijn vrouw Suzanne dan maar

toegegeven om een soldaat met helm en horizontaal liggend steekwapen te beitelten.

“Eigenlijk”, zo zei hij later in besloten kring en met dan gekalmeerde en diepe stille ontgoocheling, “mag een kunstenaar zich niet laten commanderen want dat schaadt in hoge mate de zin voor originaliteit en de kwaliteit van een artistieke creatie”.

En zo was het toen moeilijk om van die stiel te leven.

Emmanuel Van Daele

MERENDREE: ODE AAN DRIE OORLOGSHELDEN

André della Faille de Leverghem werd geboren te Brasschaat op 3 augustus 1887 in het kasteel 'De Mik' in het gehucht Maria ter Heide¹. Hij was de zoon van Baron Jean (1851-1929) en Edmée Martineau des Chesnez (1851-1945). Hij studeerde rechten en wetenschappen aan de Sorbonne te Parijs. Op 14 juni 1913 huwde hij in Parijs met Marguerite Georgine de Ranst de Berchem de Saint Brisson (1894 -1976). In 1914 nam hij dienst als kandidaat reserveofficier bij de Infanterie. Zijn regiment (8ste linie) werd meteen geconfronteerd met de oprukkende Duitse troepen in de Slag van Dendermonde, waar hij op 26 september 1914 te Oudegem zwaar gewond werd² en na een herstelperiode ongeschikt werd bevonden voor verdere dienst.

Na een kort verblijf in Parijs bij zijn gezin, meldt hij zich opnieuw aan als vrijwilliger achter het front aan de IJzer. Na 16 oktober 1918 maakt hij tijdens het eindoffensief de overwinnings-tocht van het Belgische leger landinwaarts mee tot de Duitse troepen zich opnieuw ingraven achter het Schipdonkkanal en de Leie.

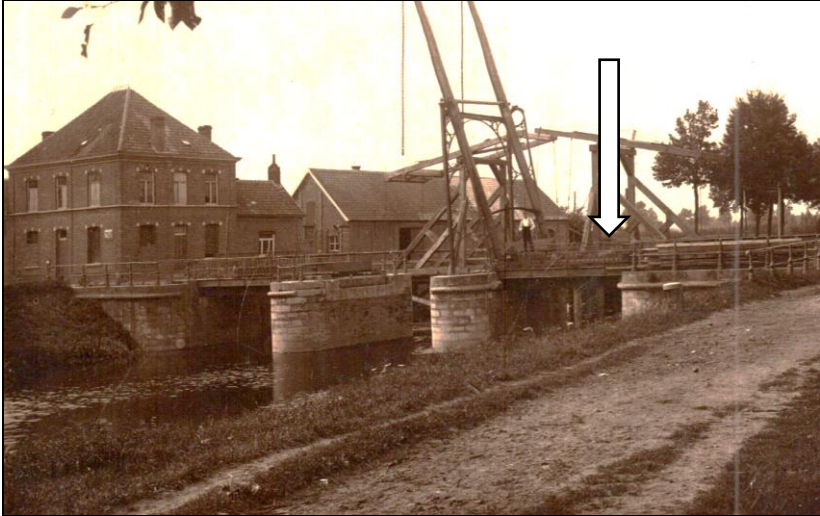
Lt. André della Faille de Leverghem

Op 23 oktober bereikt Lt. André della Faille de Leverghem met zijn troepen (20ste Linieregiment / 6 Cie)³ de stelling Overbroek in Merendree, na een vermoeiende mars over Aalter, Bellem en Hansbeke. Die dag is het weer slecht (regen) en het lijkt rustig aan de oever van het kanaal.

¹ Het domein is nu een gemeentepark van Brasschaat.

² Medisch verslag: trois chevrons de blessures.

³ Het 20ste Linieregiment werd gevormd op 27/12/1916 uit eenheden van het 10de en een Cie van het 12de.

*Huis van R. Van De Voorde met schuur.
Pijl: plaats waar de drie sneuvelden.*

Lt. André della Faille de Leverghem besluit als aanvoerder van zijn troepen met twee soldaten⁴ een verkenningstocht uit te voeren op de oever van het kanaal. De grote schuur van de familie R. Van de Voorde-De Meyer dient als dekking. Zij naderen het kanaal tot op 30 m, daarna begeven ze zich niets vermoedend achter de noordgevel van de schuur om van daaruit de oever te observeren.

Meteen worden zij onder mitrailleurvuur genomen door de Duitse troepen die zich in de Laaimeersen⁵ hadden opgesteld, wat hem en zijn twee soldaten het leven kost.

Hun overlijdensakten werd te Hansbeke opgesteld, daar Merendree nog bezet gebied was.

Lt André della Faille de Leverghem liet een vrouw en drie kleine kinderen achter (1, 2 en 3 jaar).

⁴ Victor Delalune °Chapelle-lez-Herlaimont 17/08/1886 O.V. en François Alders °Neerpelt 10/05/1893 S.M.

⁵ Lagere weilanden aan de rechter oever van het kanaal.

Eerste monument

Eerste monument met de drie namen.

Kort na de Eerste Wereldoorlog werd er door de familie een gedenksteen opgericht aan de linker kanaaloever, op de plaats waar hij sneuvelde: een plaat met kruis (65x170 cm) in blauwe hardsteen, omringd door vier pijlers met metalen kettingen.

De tekst was in het Frans opgesteld:

Ici sont tombés pour la patrie
le 23 octobre 1918
Lieutenant
ANDRE
della FAILLE de LEVERGHEM
et les soldats
DELALUNE et ALDERS
R . I . P.

In augustus 1959 was het monument in verval: het kruis was in drie stukken gebroken en de vier pijlers met kettingen waren verdwenen. Door bemiddeling van de gemeentesecretaris Albert Cocquyt werd mijn vader August Lutkens aangezocht om het monument te herstellen en te verstevigen met een metalen plaat aan de achterzijde. Roger De Clercq, schilder, had de opdracht de letters opnieuw in te schilderen met witte verf.

Dit monument verdween in de jaren 1970 bij het opnieuw aanleggen van de Kalebrug.

Tweede monument

Tot 1979 stond er een kapel, gewijd aan Maria, op de hoek van de Diepestraat en de Kouterslag en die zou dateren van 1662. Deze kapel werd bij de gevechten van oktober 1918 volledig verwoest en in 1922 door mijn grootvader Henri Lutkens⁶ opnieuw opgebouwd. De kapel kreeg nu een trapegevel in de plaats van een puntgevel met vlechtingen. De oude datumsteen was gebroken, er werd een nieuwe gemaakt door zijn zoon Emiel met als datum 1664. Werd hij foutief geïnformeerd?⁷

Bij de herdenking van “40 jaar einde WO I” werd er door de NSB-FNC (Nationale Strijdersbond van België) en de familie beslist een herdenkingsplaat voor Lt. A. della Faille de Leverghem aan te brengen op de muur van de Mariakapel. Het werd een bronzen plaat omkaderd met blauwe hardsteen (arduin). Mijn vader kreeg de opdracht om samen met mij de plaat te bevestigen en op de dag van de plechtigheid de klankinstallatie te verzorgen.

De inhuldiging gebeurde in de twee landstalen op zondag 6 september 1959 in aanwezigheid van het hoofdbestuur NSB-FNC, het verbond van het 20ste Linieregiment, de oud-strijders van Merendree en de omliggende gemeenten en de familie waaronder zijn weduwe, kinderen en kleinkinderen.

⁶ J. Luyssaert, Nevelse gemeenten onder vuur en Duitse bezetting, in *Het Land van Nevele*, jg. 39 (2008), afl. 4b, p. 265.

⁷ J. Luyssaert, S. Maria kapelle aen den meulen van Meerendre, in *Het Land van Nevele*, jg. 19 (1988), afl. 1, p. 63-72

*Inzegening tweede monument.
De man met bril in de deuropening is August Luttens.*

De inzegening gebeurde door pastoor Van Weyenberg bijgestaan door onderpastoor Van de Winckel.

Bij de afbraak van de kapel in 1979 werd de gedenkplaat opgeslagen in het gemeentelijk magazijn te Nevele.

Derde monument

In 1987 werd de gedenkplaat van onder het stof gehaald en door de gemeentelijke diensten 50 m verderop aan de voet van de Kalebrug ingewerkt in een metselconstructie, bekroond met een kruis in blauwe hardsteen. In de volksmond wordt beweerd dat het kruis behoorde tot het eerste monument, maar dit is onjuist.

Bedenking: Waarom werden de namen van de twee soldaten die samen met Lt. De la faille sneuvelden niet opnieuw op de plaat aangebracht, zoals op het eerste monument?

Ook zij sneuvelden immers dezelfde dag voor hun Vaderland!

Huidig monument aan de voet van de Kalebrug.

Roland LUTTENS
Merendree

FATHER ALFONS DE POORTER UIT POEKE, EEN LEVENSSCHETS...

Inleiding

Eind 19de eeuw kreeg Vlaanderen in het algemeen en onze Vlaamse zandstreek in het bijzonder, het etiket 'Arm Vlaanderen' opgekleefd. De armoede werd vooral door de teloorgang van de linnenindustrie veroorzaakt. Talrijke kleine boeren en landarbeiders konden in de loop van de negentiende eeuw dank zij deze huisnijverheid iets bijverdienen en zo in het precair levensonderhoud van hun meestal kroostrijk gezin voorzien.¹ Streekgenoot Cyriel Buysse beschreef de barre leefomstandigheden in onze plattelandsdorpen treffend in talrijke romans en kortverhalen. Zijn bekende toneelstuk 'Het gezin Van Paemel' speelt zich mogelijks zelfs af in Poeke, het geboortedorp van pastoor Alfons De Poorter.²

Uitwijking naar Amerika en seizoenarbeid in Wallonië of Frankrijk waren voor vele mensen uit onze streek de enig mogelijke uitwegen om aan dreigende armoede te ontsnappen.

Het is dan ook verwonderlijk dat een welgestelde Poekse landbouwer en klein-industrieel zoals Ivo De Poorter, de vader van Alfons, ervoor koos in 1893 naar Amerika uit te wijken.

In de 'Geschiedenis van Poeke' en in de geboorteregisters van Poeke achterhaalden we enkele aanvullende gegevens over Ivo De Poorter. Ze werpen meer licht op zijn familiale en sociale achtergrond. Samen met de gegevens van de levensschets van zijn zoon-priester bezorgen ze ons misschien een verklaring waarom hij en de meeste van zijn kinderen, in het spoor van zijn zoon Alfons, naar Amerika uitweken.

Vader Ivo De Poorter

Ivo De Poorter was een ingeweken Poekenaar. Hij werd in 1827 in het West-Vlaamse Emelgem, bij Izegem geboren. Zijn echtgenote, Maria Ludovica (niet Louise) Van Landeghem, geboren in 1835, was wel van

¹ Ivan Hoste en Luc Stockman, *Geschiedenis van Poeke*, Aalter, 1985, (pp. 311-312).

² Arnold Strobbe, Het Gezin van Pamel: Een verhaal uit de Kontenhoek, in *Mededelingen van het Cyriel Buysse Genootschap*, XVI, Gent, 2000, pp. 227 – 245 en *Het Land van Nevele*, jg. 2002, afl.2, p. 193-206.

Poeke afkomstig. Mogelijks was haar familie verwant met de familie De Poorter want haar moeder, geboren in Aarsele, heette Scholastica De Poorter.³

Zoals uit de levensschets van pastoor Alfons (in feite heette hij Basiel) De Poorter blijkt, kregen Maria-Ludovica en Ivo samen tien kinderen, zes meisjes en vier jongens.

Vader Ivo De Poorter oefende in Poeke het beroep uit van landbouwer.⁴ Naast landbouwer was hij ook actief als steenbakker. Hij had zeven werklieden in dienst.⁵ Meer dan dertig jaar lang, van 1863 tot 1895, zetelde hij als raadslid in de gemeenteraad.⁶

Zijn dochter Maria-Camilla trad in 1869 als zuster Godelieve binnen in het klooster van Sint-Vincentius à Paulo in Poeke. Haar ouders werden op dat moment in de hoogste klasse van de gemeentebelasting genoteerd, wat erop wijst dat Ivo De Poorter welgesteld was.⁷

Ten tijde van de schoolstrijd in 1879 was vader Ivo lid van het acht leden tellende "Parochiaal comité van het vrij-katholiek onderwijs". De voorzitter van dit comité, kasteelheer-burgemeester Amédée Pycke de Peteghem, stelde toen zijn koetshuis en paardenstal ter beschikking voor klaslokalen. Ook de pastoor, de onderpastoor en de notaris maakten deel uit van dit comité. Ivo was eveneens lid van de kerkraad.⁸

Al deze gegevens wijzen erop dat hij tot de beperkte groep bemiddelde burgers van het dorp behoorde.

In het jaar 1890 stierf zijn echtgenote. Vijf jaar later, in 1895, hij was toen 68 jaar, stond hij zijn plaats als raadslid in de gemeenteraad af. Als reden gaf hij op dat hij van plan was naar Amerika uit te wijken.⁹

Naar de exacte reden van zijn besluit om te vertrekken, hebben we het raden.

³ Gemeentelijk Archief Aalter, geboorteregisters Poeke.

⁴ Ivan Hoste en Luc Stockman, *Geschiedenis van Poeke...*, p. 366.

⁵ Ivan Hoste en Luc Stockman, *Geschiedenis van Poeke...*, p. 225.

⁶ Ivan Hoste en Luc Stockman, *Geschiedenis van Poeke...*, p. 225.

⁷ Ivan Hoste en Luc Stockman, *Geschiedenis van Poeke...*, p. 225.

⁸ Ivan Hoste en Luc Stockman, *Geschiedenis van Poeke...*, p. 370.

⁹ Ivan Hoste en Luc Stockman, *Geschiedenis van Poeke...*, p. 375.

Waren al zijn zonen en de meeste van zijn dochters op dat moment al naar Amerika geëmigreerd en had hun eerwaarde broer er, na zijn priesterwijding, voor gekozen hen te volgen? Of trokken de vader, broers en zussen misschien weg op aanraden van hun broer priester?

Na zijn wijding in 1893 werd Alfons als assistent van de pastoor van Kewanee in Illinois aangesteld. Het is mogelijk dat hij daar een mooiere toekomst voor zijn talrijke broers en zusters weggelegd zag en hun daarom voorstelde hun toekomst in Illinois uit te bouwen?

Hoe het ook zij, ook vader Ivo koos ervoor in 1895 Poeke en zijn twee dochters-kloosterzusters in België achter te laten en zelf naar of met zijn kinderen naar Illinois te vertrekken. Zeker is dat hij er niet in 1893 maar na 1895 arriveerde. Volgens de tekst in de levensschets van zoon Alfons verbleef hij in 1899 in Henry County, Illinois. Wellicht woonde hij, samen met zijn dochter Emma, bij zijn eerwaarde zoon in Atkinson. Zeker is dat hij in 1906 in Atkinson stierf en er begraven werd. Drie jaar na hem stierf ook zijn zoon-priester, nauwelijks 37 jaar oud.

De hierboven gezante informatie over vader Ivo De Poorter werpen dus iets meer licht op de familiale achtergrond van father Alphonse De Poorter. We kunnen eruit besluiten dat niet alle Poekse uitwijkelingen, die eind negentiende eeuw uit Poeke wegtrrokken, armoezaaiers of werklozen waren. De kinderen van het gezin Ivo De Poorter hadden het in Poeke in vergelijking met andere gezinnen zeker niet slecht. Toch kozen ze ervoor Poeke en 'Arm Vlaanderen' te verlaten om in de Nieuwe Wereld een nieuw, kansrijker leven op te bouwen.

Hun eerwaarde broer Alfons, die slechts 16 jaar - van 1893 tot 1909 - als priester actief was in Illinois, verwierf er alleszins eenieders achting. Het is mogelijk dat het op zijn aanraden was dat zijn vader, broers en zussen naar Amerika zijn geëmigreerd. Wat er van al die familieleden na het overlijden van hun eerwaarde broer in de loop van de twintigste eeuw geworden is, kan verder onderzoek ter plekke uitwijzen.

Grafmonument van pastoor De Poorter op het kerkhof van Atkinson.

Father Alphonse De Poorter (vertaling)¹⁰

Afkomst

De eerwaarde heer Alfons De Poorter was één van de meest geachte en graag geziene katholieke priesters. Gedurende 9 jaar, de periode voorafgaand aan zijn onverwacht overlijden, was hij rector van de parochiegemeenschap van Atkinson. Hij stierf op 22 maart 1909 in de Santa Rosakliniek in San Antonio, Texas.

Hij werd op 1 augustus 1872 in Poeke, een dorp tussen Gent en Brugge, in België geboren als zoon van Ivo en Louise Van Landeghem. Beiden, eveneens afkomstig uit België, waren in Poeke geboren. Vader Ivo op 24 juni 1827 en moeder Louise in 1835. Moeder Louise stierf in 1890 en werd in haar geboorteland begraven. Vader Ivo trok in 1893 naar Amerika. Sinds 1899 verbleef hij in Henry County, Illinois. In 1906 overleed hij in Atkinson waar hij ook begraven ligt. Zijn zoon, pastoor De Poorter, las zelf de hoogmis tijdens de begrafenisdienst.

Vader Ivo en zijn beminde echtgenote hadden een kroostrijk gezin waarvan er nu nog 9 kinderen in leven zijn: Marie, een religieuze in een Belgisch klooster; Alberiek, woonachtig in Moline, Illinois; Emma, woonachtig in Atkinson. was haar broers meid tijdens zijn pastoraat alhier; Medard, een landbouwer in een deelgemeente van Atkinson; Kamilla, eveneens religieuze in België; Fillipine, echtgenote van Josef Ballweg in Nebraska; wijlen pastoor Alfons De Poorter; Aloïs, die in Annawan woont; Henri uit Co in Illinois; Hortense, verblijvend in Davenport, Iowa; Helena ten slotte, gehuwd met Frank Weibel uit Nebraska.

Levensloop

Pastoor De Poorter volgde lager onderwijs in België tot zijn tiende levensjaar. Erna trok hij naar het college van Tielt waar hij de lagere cyclus van het secundair volgde. De hogere cyclus voltooide hij in het college van Roeselare. Na het behalen van zijn humanioragetuigschrift trad hij binnen in het Grootseminarie van Brugge. Daarop trok hij naar de universiteit van

¹⁰History of Henry County, Illinois, Henry L. Kiner, Chicago, Pioneer Pub. Co., 1910, pp. 994-996. Opzoekwerk door Hans Van Landschoot, Knokke

Zie ook: website <<http://familytreemaker.genealogy.com/users/v/a/n/Hans-Van-landschoot/index.html?Welcome=1054143102>>

Leuven waar hij colleges volgde en zijn kennis van het Engels verwierf. Zijn opleiding duurde dus elf jaar. Op 3 april 1893 werd hij in België tot priester gewijd. Direct erna vertrok hij naar Amerika waar hij assistent werd van pastoor Crowe in Kewanee, Illinois. Vier maand later werd hij zelf tot pastoor van de parochie Annawan benoemd. In 1900 werd hij overgeplaatst naar Atkinson waar hij voor de rest van zijn kort leven werkzaam was.

Toen pastoor De Poorter in de parochie Atkinson aankwam, was de nieuwe kerk pas gebouwd. Dank zij zijn inspanningen was ze spoedig afbetaald. In 1907 stond hij in voor de bouw van de Sint-Antoniusschool, een bakstenen gebouw dat zeer modern oogt. Als voorzitter van het bouwcomité was hij de hoofdverantwoordelijke. Hij zette er zich honderd procent voor in en spaarde zichzelf nooit. Terwijl hij bezig was met het verwerven van fondsen en met de toerusting van het kerkgebouw, overviel hem de ziekte, die hij nooit meer te boven kwam. Wat hij presteerde, blijft getuigen van zijn leven vol zelfopoffering en van zijn nobel karakter. Toen pastoor De Poorter de leiding van de parochieschool op zich nam, waren er drie benedictinessen werkzaam. Nu werken er zes.

Persoonlijkheid.

Pastoor De Poorter koos altijd voor de persoon, die hij het meest geschikt achtte voor een of andere dienst. Zelf had hij een voorkeur voor de Democratische Partij. Hij was ook lid en geestelijke raadsman van het *Comité van de Katholieke Orde van de houtvesters van Sint-Antonius* en van het *Comité van de Ridders van Columbus*. Hij bezat een ruimdenkende, liberale geest, beschikte over een grote invloed ten goede en bezat vrienden in het gehele district, wat ook hun religieuze overtuiging was. In 1908 werd hij geveld door een zenuwinzinking ten gevolge van het overwerk dat hij verrichtte voor de bouw van de Sint-Antoniusschool. Eerder al, in september 1907, was hij op weg naar Geneso, het slachtoffer geweest van een verkeersongeval waarbij hij zijn sleutelbeen brak.

Beide tegenslagen brachten zijn gezondheid erg aan het wankelen. Hij moest zich uiteindelijk voor een herstelperiode van één maand in San Antonio, Texas terugtrekken. Tijdens zijn verblijf in de Santa Rosakliniek overleed hij er in maart 1909. Zijn toegewijde zus Emma bleef tot het laatst aan zijn zij. Zijn stoffelijk overschot werd naar Atkinson teruggevoerd en er ter aarde besteld.

De begrafenisplechtigheid

De begrafenisplechtigheid van pastoor De Poorter was de grootste en indrukwekkendste die ooit in Henry County plaats vond. Naast de bisschop waren er meer dan 50 priesters aanwezig die een laatste hulde wilden brengen aan deze goede en achtenswaardige man. Duizenden vrienden, bedroefd omwille van het verlies dat hen trof, waren er samengekomen. Zowel katholieken als protestanten stonden zij aan zij, samen verenigd in verdriet.

Het is me onmogelijk u in enkele zinnen een juist beeld te schetsen van de prachtige lijkdienst die bisschop O'Reilly voorging. Pastoor Foley en pastoor Wolters leidden de dienst in goede banen. Pastoor Julius De Vos preekte in het Vlaams over het leven, zowel in België als hier, van deze jonggestorven priester. Hij stelde dat diens leven tot eer strekte van zijn familie en van zijn Vlaamse volk en een zegen voor zijn parochie betekende. Bisschop O' Reilly bracht in het Engels een ontroerende hulde aan deze gelovige arbeider Gods, die ons door de dood ontnomen werd. De plechtigheid eindigde met speciale slotwoorden, uitgesproken door vertegenwoordigers van de zaken- en beroepswereld van Atkinson.

Talrijke bestuursverantwoordelijken van Atkinson woonden de begrafenisdienst bij. Collega-priesters van ordes waarmee hij contacten onderhield, waren aanwezig in vol ornaat. De congregatieleden van Sint-Malachias toonden zich gebroken van verdriet. De dames van de *Sociëteit van het Altaar* van Atkinson schonken de grafkelder waarin de stoffelijke resten van pastoor De Poorter nu rusten. Dagelijks worden ze nog bezocht door de vele mensen die hij bij moeilijkheden of bij tegenslag terzijde stond.

Pastoor De Poorter verliet dit aards tranendal veel te vroeg. Gedurende de 36 jaar¹¹ waarin hij onder ons verbleef, verwezenlijkte hij meer dan vele anderen, die het dubbele aan jaren kregen toegemeten. Hij was een mensenvriend, een harde werker die hield van zijn parochiegemeenschap. Zijn wijsheid haalde hij uit zijn lectuur van eigentijdse wetenschappelijke kennisbronnen en uit zijn contacten met de mensen rondom zich. Zijn medeverantwoordelijken in de kerk, de school, de religieuze verenigingen

¹¹ In de Engelse tekst staat 'in the thirty-six years he was here'. Dit is een fout van de journalist van het oorspronkelijk artikel want pastoor De Poorter was slechts 16 jaar als priester actief.

en sociëteiten, zij allen verloren met hem de vriendschap van een nobele ziel. Om het even welke priester zou terecht fier zijn op een loopbaan als die van pastoor De Poorter. Hij is het type mens dat men zich met warme genegenheid herinnert. Hij was zich ten volle bewust van zijn roeping als priester want hij voelde zich met hart en ziel verantwoordelijk om iedereen met zachte vastberadenheid te leiden op wat in zijn ogen het enige rechte levenspad was.

Desalniettemin beperkte hij zijn inspanningen niet louter tot kerkelijke aangelegenheden maar hij gaf ook hulp en ondersteuning aan bewegingen waarvan hij oordeelde dat ze tot meer humaniteit bijdroegen.

Besluit

Geen mooier monument kan iemand bezitten - of hij nu priester is of leek - dan het monument dat zijn intieme vrienden in de loop van de jaren in hun hart voor hem hebben opgericht. Op basis van wat pastoor De Poorter tijdens zijn kort leven verwezenlijkte, mogen we besluiten dat hij niet tevergeefs leefde. Ondanks zijn kort verblijf hier op aarde, maakte hij van onze wereld een betere en mooiere plek om er te leven.

Arnold Strobbe
Lotenhulle

Met dank aan Hans Van Landschoot (Knokke) voor zijn gewaardeerde medewerking.

NOG OVER DE H. MAURITIUS, KERKPATROON VAN NEVELE

Geboren Nevelaar Jozef van de Castele (1910-1996) was van 1976 tot 1993 bestuurslid en ondervoorzitter van de heemkundige kring Het Land van Nevele. Hij publiceerde talloze artikelen in ons tijdschrift, waarvan de meeste op onze website kunnen geraadpleegd worden.

In zijn nalatenschap vonden we onderstaande kritische aanvullingen. Ook al gaat het over een artikel dat in 1991 in ons tijdschrift werd gepubliceerd, vinden we het nog steeds de moeite om de tekst van Jozef Van de Castele op te nemen.

In zijn rijk gestoffeerde bijdrage over de kerkpatroon van Nevele in ons tijdschrift van maart 1991 gaf ons bestuurslid Antoine Janssens, conservator van het Nevelse Rietgaverstedemuseum, in zijn inleiding te kennen dat er zeker nog heel wat te onderzoeken valt i.v.m. de heilige. Bij de publicatie van het artikel maakten we geen deel uit van de redactie- en correctieraad en zo konden we te gelegener tijd de volgende aanvullingen en verbeteringen niet geven.

1. EEN MERKWAARDIG CHARTER (zie p. 8 en 25 van het bewuste artikel)

Een kopie van die merkwaardige oorkonde - merkwaardig wat ons gebied betreft - prijkt op p. 8 en maakt ons vertrouwd met een heel bijzondere aangelegenheid. De oorkonder, in casu Arnulfus de Landast, laat weten dat hij aan de h. Mauritius een van zijn laten afstaat en dat deze laatste dan op zijn beurt een cijns moet betalen: 2 deniers jaarlijks, 6 deniers bij huwelijk en 12 de-niers bij overlijden. Die cijns is hij verschuldigd aan zijn nieuwe heer, de h. Mauritius, wat natuurlijk neerkomt op een vergoeding voor het altaar of de kerk, de h. Mauritius toegewijd. In de oorkonde staat niet dat het betrekking heeft op Nevele, maar dat wordt afgeleid uit de namen die in de *suscriptio* worden vermeld: Gerardus, abt van Drongen die het patroonrecht van de kerk van Nevele bezat; Gozuinus, kapelaan van Nevele en tenslotte Henricus van Nevele.

Er is geen datatie, maar die wordt eveneens afgeleid uit de namen die in het charter voorkomen: eind 12^e eeuw.

2. HET OLIEVAT (zie p. 10 en 31)

(Op p. 31 dient men in het vetjes gedrukt opschrift *relictien* te lezen in de plaats van *reliëken*.)

Er zijn drie wapenschilden verwerkt in de zilveren versiering van het lederen vat: 1. het gedeeld schild de Montmorency-Horne¹ boven de heilige, 2. het gedeeld schild della Faille-Maes², aan de tegengestelde zijde, 3. het prestigieuze gedeeld schild van Karel de Stoute (1433-1477) en van zijn derde vrouw Margareta van York. Het rechter deel (in heraldische taal is rechts wat voor ons links is) van dat laatste schild wijst op de territoriale aanwinsten van het Huis van Bourgondië; het linker deel toont de wapens van het Huis van York.

Op het eerste gezicht lijkt het wel zonderling het wapen van Bourgondië hier te Nevele aan te treffen. Laten we niet vergeten dat de Nevelse tak de Montmorency, in de strijd tussen de Franse koning en de hertog van Bourgondië, openlijk partij gekozen heeft voor deze laatste³.

Zijn die schilden samen met de zilveren versiering aangebracht of wel elk op een andere datum? Een vakkundig onderzoek van het zilverwerk, de oude kerkrekeningen en het familiearchief della Faille zouden hier uitsluitsel kunnen brengen. In alle geval is het een gift van de wereldlijke heer, dixit bisschop Triest in een visitatieverslag.

Niet alleen werd het vat tentoongesteld op de provinciale tentoonstelling van religieuze kunst in 1951, maar ook al in 1913 op de Wereldtentoonstelling te Gent pronkte het Nevels olievat in de afdeling Oude Kunst in Vlaanderen.

3. GHORIS VAN NEVELE, RACE EN WOUTER (p. 17) worden niet vermeld in de *Diplomata belgica ante 1100* van A. Koch en M. Gyseling. Het werk bevat uitsluitend oorkonden in het Latijn gesteld en men mag niet nalaten te vermelden dat al die stukken dateren van vóór 1100.

4. Het bisdom Gent bezit een uniek document: DE VISITATIEVERSLAGEN VAN BISSCHOP TRIEST over een periode van 1623 tot 1654.⁴ De gestrengte en nauwgezette kerkprelaat laat zich dan ook horen i.v.m. de h. Mauritiusverering te Nevele.

¹ Philippe Montmorency (†1526).

² Jean della Faille (†1649).

³ Zie *Het Land van Nevele*, jg. 1978, afl. 4, p. 175.

⁴ Zie *Het Land van Nevele*, jg. 1976, afl. 4, pp. 187-211.

In zijn verslag van 14 september 1624 vermeldt hij de verering van de h. Mauritius om gehoorstoornissen te voorkomen en te genezen. Wat skeptisch voegt hij eraan toe: *er werd nochtans geen enkel mirakel vastgesteld*. Het olievat wordt ook in een schrijn gedeponeerd en met andere relieken in de processie gedragen.

Op 19 september 1640 stipt de bisschop aan dat de onderpastoor, die de gelden afkomstig van het Mauritiusaltaar beheert, er geen boekhouding op na houdt.

Op 4 september 1642 dringt de bisschop erop aan dat het schilderij waarop de h. Mauritius wordt afgebeeld, zou worden weggenomen. (Een vette kluit voor kunsthistorici?)

Op 3 mei schrijft de bisschop dat de relieken van het h. Kruis en de h. Mauritius goed bewaard worden.

Op 17 augustus 1654 noteert hij nog eens dat de h. Mauritius hier speciaal wordt vereerd.

5. In een lessenreeks voor de heemkundige kringen heeft prof. Cloet destijds gewezen op het belang van de STATUS ECCLESIAE van het bisdom Gent. Het zijn gedetailleerde vragenlijsten met antwoorden voor de 17^e en 18^e eeuw. Diverse aspecten van het kerkelijk leven komen er aan bod en vanzelfsprekend dat voor Nevele ook de Mauritiusverering wordt besproken. Het hoofdstuk II van de *Status* behelst de uitrusting van de kerk en vraag 11 luidt: *Zijn er enkele relieken, zijn ze authentiek; zijn ze door de bisschop erkend, wanneer en door welke bisschop?* Behalve de relieken van de h. Hubertus, waarvan de echtheid door bisschop Triest werd erkend, vermeldt de *Status* uit 1672 dat in het altaar van de h. Mauritius een zilveren reliekschrijn wordt bewaard met een reliek van de h. Mauritius.

Wat het olievat met de afbeelding van de h. Mauritius betreft, zegt het document dat de familie de Montmorency het aan de kerk heeft geschonken. Met dat laatste moeten we aannemen dat het deelschild della Faille-Maes later in de versiering werd verwerkt. Verder wordt in de *Status* nog benadrukt dat men een offergave moest brengen als men de zalving met olie wou verkrijgen.

De *Status* van 1685 vermeldt enkel de relieken van de h. Hubertus, door de bisschop erkend en goedgekeurd. Die van 1696 schrijft dat, behalve de relieken van de h. Hubertus, er ook een stukje van de schedel van de h. Mauritius, martelaar met zijn gezellen, voorhanden is, dat nu ook als reliek is erkend.

In de *Status* van 1700 lezen we dat de relik van de h. Mauritius zoek is, er is enkel nog een ledig busje. En tenslotte kan men in 1735 lezen dat alle relieken er zijn.

Is er toch iets misgelopen met de relik of relieken van de h. Mauritius? De heer Antoine Janssens vermeldt op p. 29 dat er in 1826 een nieuwe relik van de heilige aan de kerk werd geschonken.

6. Noch bisschop Triest noch de verschillende Status Ecclesiae maken gewag van een BROEDERSCHAP - confraternitas - van de h. Mauritius; ze noemen wel de broederschappen van de h. Hubertus en van de h. Drievuldigheid. Maar in de kerkrekeningen is er wel sprake van de gilde van de h. Mauritius: in een stuk uit 1576 *Rekennynghе omme de gulde van onze Vrouwen en Sente Mauritius*. Behalve een bundel uit de jaren 1612-1615 is er nog een uit de jaren 1780-1783 en die heeft betrekking op de gilde van het Allerheiligste Sacrament en van Sint-Mauritius. Een grondig onderzoek van de kerkrekeningen zal moeten uitwijzen hoe het komt dat die rekeningen van de gilde niet doorlopend zijn: onderbreking in het bestaan van de gilde of liggen ze besloten in de andere kerkrekeningen? Het verschil tussen gilde en broederschap dient ook nog nader bepaald te worden.

7. Zoals het gebruikelijk was in de vroege middeleeuwen volstond het dat een monnik uit een abdij of een bisschop een VITA - een levensbeschrijving - van een vroom persoon of een PASSIO - een lijdensverhaal - van een martelaar te boek stelde - eigenlijk op een perkament neerschreef - om de persoon of martelaar tot heilige te verklaren. In die levensverhalen zijn er heel wat legendarische elementen geslopen, zelfs pure verzinsels. De heer R. Moelaert heeft dat reeds aangetoond voor de h. Gerulfus⁵.

De h. Mauritius met zijn gezellen is nu ook zo een controversiële figuur.

De vrome lezer zal hier misschien wel de wenkbrauwen fronsen en zich afvragen wie nu de belagers zijn. In de *Biblioteca Sanctorum*⁶ lezen we dat

⁵ In *Appeltjes van het Meetjesland*, nr. 28, 1977. Zie daarbij aansluitend ons artikel in *Het Land van Nevele*, jg. 1985, afl. 1.

⁶ De *Biblioteca Sanctorum* is een degelijk referentiewerk voor zij die over heiligen willen schrijven. Dat Italiaanse standaardwerk, met zijn verzorgde en uitgebreide iconografie en selectieve bibliografie werd uitgegeven door het *Istituto Giovanni XXIII della Pontifica Universita Lateranense*. Het bestaat uit 12 delen van 1961 tot 1969; later verscheen nog deel 13 *Indici* en deel 14 *Prima appendice* 1987.

de vakhistorici het niet eens zijn over de historiciteit - het waar gebeurd zijn - van de *Passio* van de h. Mauritius en gezellen; het verhaal is opgesteld 150 jaar na de feiten. Protestantse historici herleiden het tot een legende die berust op een of ander episode van het Romeinse militaire leven. Maar er zijn ook katholieke geschiedschrijvers die heel wat twijfels over het verhaal hebben. Doch de auteur van het artikel in de *Bibliotheca Sanctorum* over de h. Mauritius is van oordeel dat de hoofdtrekken van het verhaal op historische gronden berusten.

Van het monumentale standaardwerk *Aufstieg und Niedergang der Römischen Welt. Geschichte und Kultur Roms im Spiegel der neueren Forschung* verscheen in 1979 deel 23 dat het christendom uit de tijd van voor keizer Constantinus de Grote behandelt. Een medewerker, John Helgeland, wijdt een paar bladzijden aan het Thebaans Legioen en verwerpt het verhaal van de *Passio* van de h. Mauritius.

Met Pirandello roepen we hier uit *Chi lo sa?* Wat is de waarheid?

SLOT

Nog veel werk aan de winkel! In de dekanale verslagen en kerkrekeningen kunnen we misschien nog wat vernemen over de h. Mauritiusverering te Nevele. En de geleerde *Analecta Bollandiana* hebben zeker ook hun zegje gehad over het martelaarschap van de h. Mauritius. De heer Antoine Janssens heeft het klaar bekeken als hij in de inleiding van zijn studie schrijft: *Ze heeft niet de pretentie volledig te zijn, tekortkomingen zullen er zeker zijn. Het is een werkinstrument dat in de toekomst zeker zijn nut zal hebben* (p. 3).

Een grapje! mag dat? Spreekt men over een heilige, dan ligt de duivel nog altijd op de loer, zo is te verklaren dat het zetduiveltje lelijk heeft huisgehouden in het besproken artikel: in bijna alle Latijnse citaten en vermeldingen sloop een zetfout binnen.

Jozef Van de Castele (†)

TERUGBLIK DOOR DANIËL D'HOOGHE (1931-2011)

Jarenlang maakte Daniël aantekeningen. Herhaaldelijk vroeg ik hem om zijn levensverhaal en vooral dan zijn belevenissen als kind tijdens de Tweede Wereldoorlog neer te schrijven. Hij antwoordde mij dat het de moeite niet was. Toch schreef hij enkele bladzijden, sommige zelfs in twee versies. Na zijn overlijden kreeg ik van Gisela de teksten in handen en hielp ze mij bij het ontcijferen van het handschrift. Op 1 oktober 2011 stierf Daniël. Na de laatste regel van zijn 'Terugblik' schreef hij: vervolg...

Inleiding

Jarenlang maakte ik kleine aantekeningen over de tijd van toen: mijn jeugd jaren op de gemeenteschool, de mobilisatie, de oorlogsjaren, de bevrijding, mijn jeugd hier op den Hul, den Hoel, den Oostbroek.

Hier op den Hul, de vele typetjes met hun bijnamen, sommigen van hen nog overlevenden uit de tijd van Cyriel Buysse, anderen de kinderen ervan. Mooie en minder mooie momenten die zich afspeelden in die kleine huisjes, de ruzies maar op andere momenten de solidariteit die ze voor elkander toonden. Later zou ik dat alles uitschrijven... maar later werd later... geen tijd... geen aanzet om er aan te beginnen. Iedere reden om er niet aan te beginnen telde. Tevens de vraag: voor wie of wat dit doen? Maar meer en meer ondervond ik dat over sommige feiten en personen een mist begon te hangen. Goede bekenden, schoolmakers van toen: weg... overleden. Het uitzicht van een dorp dat met de dag veranderde. Weg vele van die kleine huisjes, weg het Kattestraatje, Hoppier, het Hoelgat, de selderiegang. Weg de brug die Nevele steeds in twee verdeelde en 50 meter verder vervangen werd door een nieuwe voetgangersbrug die het dorp nu nog meer in twee snijdt. Weg die kerkwegels die van uit de A.C. Van der Cruyssenstraat (vroeger Kernemelkstraat) vanaf de brug over de Poekebeek langs de Borrewal, langs het Vlietje, het smalle wegje bereikten, tussen twee beukenhagen (steeds de ideale vrijersplek geweest) om zo uit te komen aan de café 'De Wachtzaal' en 'De Wagenbrug. Weg de kleine *lochtingskes* in den Hoel, de weiden omzoomd met *kanten*, de vele grachtjes, de libellen, de kikvorsen en *tureluurtjes*, het koewachtertje dat er in alle weer en wind was, soms nukkig... soms blij... soms spelend op een zelfgemaakt fluitje.

Opa in 2004... een terugblik

Als opa sta ik dagelijks op wat een goede 65 jaar geleden eens mijn schoolkoer was. Het ophalen van twee kleinkinderen is nu mijn taak. En onvermijdelijk moet je steeds op één staan wachten. Dan betrap ik me erop dat ik die schoolkoer van vroeger probeer in beeld te krijgen. Ik weet dat het een stuk nostalgie is maar wat voor mij, ondanks de toen minder goede tijd (de oorlogsjaren), een zeer mooi stuk uit mijn jeugd is geweest. De zeven jaar gemeenteschool zijn mij bijgebleven en hebben een grote indruk nagelaten. De woelige tijd van mobilisatie, oorlog, bezetting, bevrijding zullen hierin wel dé grote rol gespeeld hebben.

Ik stond te wachten en te kijken naar die bende kinderen die uit hun klaslokalen kwamen. Jongens en meisjes. Een bonte mengeling van kleuren, te zware boekentassen op hun rug ofwel ze voortslepend. Geen probleem, want volgend jaar verandert opnieuw de mode en krijgen ze een nieuwe 'Kipling', 'Samson' of 'Pokemon'-tas. Je ziet de massa kinderen opgevangen worden door opa's, oma's, papa's en mama's en langs twee uitgangen verdwijnen ze, de auto's in en naar huis. Je ziet de schoolkoer stilletjes aan leeglopen, enkelen blijven nog wat, die gaan naar 'Bolleboos' tot ze om 18 uur opgehaald worden.

Je kan in de schoollokalen links nog iets van vroeger terug vinden weliswaar met andere ramen maar toch nog goed herkenbaar. Je ziet de portiek met de ronde gietijzeren palen waar we ons rondzwierden of in de hitte van het spel een buil opliepen. Langs de portiek moesten we naar buiten, door de gang van het schoolhuis en zo de straat op. Niet eerder naar huis dan dat we in rijen van drie stonden en dat het stil was. Geen boekentassen, geen bonte mengeling van kleurige jassen, wel grijs van kieltjes in 'mohaire' of 'jaspé', sjerp die moeder gebreid had rond de nek, en het geklabetter van onze kloefen. In onze zak opgerold onze catechismus waar we een of andere les moesten uit leren of een blad of twee uit een cahier maar dat was dan meestal om straf te schrijven en ondertekend door vader terug te brengen. Soms ook om een opstel te maken. Een bijkomend schoollokaal werd gemaakt waar eens de ingang van café 'Het Stadhuis' geweest was. Waar eens de gevangenis, het kot waar de soep voor 'Winterhulp (later brandweerkazerne) werd gekookt

zijn allemaal speelplein of parking geworden. De 'huizekens' (W.C.'s), het kolenkot en de 'lochting' die Gust Hautekeete gebruikte, daar staan nu containerklassen. De 'lochting' is nu de refter van de polyvalente zaal. Het huis van de hoofdonderwijzer is nu gemeentehuis. De kleine portiek waaronder de kiosk van het muziek geborgen werd en deel uitmaakte van de kleine koer is polyvalente zaal. Het was voor de jongsten het veiligst om op dat gedeelte te spelen dat men de kleine koer noemde en dat met een denkbeeldige lijn vanaf het kolenkot verdeeld was. 160 jongens (want er was een 7^e en 8^e studiejaar) liepen er 'bare' of 'tikskens' te spelen, langs de zijkanten met de top, de marbels of met de coureurs.

1939: eerste kennismaking met de gemeenteschool

Mijn eerste kennismaking met de gemeenteschool. Merkwaardig is dat van de tijd in de meisjesschool me zo weinig is bijgebleven, enkel de vele weefmatjes die ik tegen mijn goesting bij zuster Ruchilla moest maken, het prikken, de lapjes die we moesten uitpluizen en waarmede kussentjes opgevuld werden. De zilverpapiertjes die we meebrachten naar school, dat was voor de negertjes. Nooit echt begrepen wat die daar konden mee doen. De statige verschijning van zuster Donatienne van de Franse school die zo streng kon kijken en die zonder ze iets zegde ons schrik aanjoeg. Juffrouw Margriet die stilte en tucht afdwong met iets dat op een soort castagnette leek en waar ze een klikkend geluid mee maakte tot iedereen stillietjes en braaf in de rij stond. Die tijd in de meisjesschool werd ik dagelijks door buurmeisjes nog mee genomen maar naar de gemeenteschool werd ik aanzien groot genoeg te zijn om alleen te gaan. En daar sta je dan als kleine man en zie je die grote mannen van het 7e en 8e studiejaar spelen, geweldig, niets ontziend, sommige ken je... ze zijn uit je buurt maar op de koer kennen ze je niet en niettegenstaande dat moeder je iets meer knechtenjongen gekleed heeft, voel je ze zo kleintjes.

Het eerste en tweede studiejaar zit ik bij Meester André Huys. In het eerste en tweede leerjaar zaten 38 leerlingen. Huys een fijn mannetje, zwart krulhaar, lange nek die hij met zo een zwenkende beweging van zijn hoofd steeds probeerde nog een beetje langer te maken. In zijn mond veelal een dik gerolde sigaret, ja zelfs in de klas kon hij soms het roken niet laten, dan stelde hij het kleine zijvenstertje open, om zo de rook weg te laten trekken en hij kon zo zien wie er plots de klas kon binnenkomen. Ik moest steeds

kijken hoe hij die dikke sigaret tussen zijn bovenste tanden en zijn bovenlip vasthield, het belette hem niet om te spreken en de sigaret bleef klemvast zitten. Een andere slechte gewoonte van hem was dat hij in de helft van de voormiddag een boterham uithaalde en hem gedurende de les stond op te eten. Zo haalde hij eens een stuk kiekenbil boven die hij stond af te peuzelen, dat was genoeg om gans de klas te laten 'verwateren'. Bij momenten kon hij heel streng zijn en steeds was hij een gevaar dat hij, als iets hem niet aanstond, je een flinke draai om je oor gaf of dat je gedurende de speeltijd niet buiten mocht en je in de klas moest blijven. Streng en bij momenten dan weer niet, dan stond hij verhaaltjes te vertellen en deed ons lachen. Die twee jaar bij hem hebben gemaakt dat we konden schrijven en lezen. Twee andere zaken waren bij hem zeer belangrijk, zingen (hij zelf zong in het kerkkoor) en turnen. Je moest zien dat je mee was, en, als er iemand was die zijn oefeningen maar half deed, werd hij eruit gepikt en kon je die oefening op je eentje blijven doen tot het hem beliefdde dat je terug in de rij mocht gaan. Hij was fier op zijn lenigheid en plots kon hij met een zwier zijn benen op zijn lessenaar leggen en dan keek hij de klas rond of iedereen wel bewonderend keek.

1938 was het jaar van de eerste mobilisaties en als kind kan je thuis zo nu en dan al iets opvangen van "t zal toch nog oorlog worden" en één naam werd steeds vernoemd... Hitler... geen besef wie dat was, maar meer en meer werd je een zekere spanning gewaar. Ondanks die spanningen hadden we toch nog een onbezorgde tijd op school en op korte tijd was je aangepast aan die 'meesterschool' en leerde je je mannetje te staan... Je leerde rap de gewoontes van de meesters die gedurende de speeltijd neven elkander over de koer wandelden en achter hun rug was rap een stukje deugnieterij of een robbertje uitgevochten.

Maurice Keuvels (27 j.) en hoofdonderwijzer, André De Bruyckere (33 j.), Cyriel De Pestel (27 j.) en André Huys (31 j.) gaven bij de bezetting onderwijs aan 160 jongens¹. Later kwam daar nog Julien De Cloet bij die les gaf in het bijgemaakte lokaaltje van het gemeentehuis.

¹ Over deze periode zie, P. De Stoop en W. Van Parys, *Bijdrage tot de geschiedenis van het gemeentelijk onderwijs Nevele*, Nevele, 1986, p. 45-49.

In de klas zat je in schoolbanken waarvan het gedeelte waar je op zat, blonk lijk een spiegel, je voeten netjes op de trede. Op het schrijfgedeelte kon je op sommige plaatsen zien dat iemand geprobeerd had om een letter van zijn naam of een teken er in te krassen. Middenin bovenaan stak het witte inktpotje en was een gleuf waar je je griffel of pennenstok kon in leggen. Onder de schrijfplank had je een ruimte om je schoolgerief in op te bergen, schoolgerief dat toen bestond uit een lei, een catechismus, een cahier voor schoonschrift met 3 lijntjes en een cahier met twee lijntjes. Je pennenstok diende mooi in de gleuf te liggen. Bij het begin van het schooljaar werden de leien en de pennenstokken uitgedeeld, en dan moest je geluk hebben, de leien waarvan de houten omlijsting door je voorganger afgeschuurd was, kon spierwit zijn maar sommige niet zo proper en dan werd met argusogen gekeken wie een mooie kreeg. 't Zelfde met de rode pennenstokjes, sommige nieuw, bij andere zag je dat je voorganger er op had zitten kauwen. Op de rode pennenstokjes werd een 'ballonpen' gestoken waarmee je geconcentreerd probeerde een mooie letter te schrijven en plots kon er zo een stuk inkt van op springen en had je een mooie stervormige inktvlek. Met je 'kladder' probeerde je ze te verminderen maar dat lukte niet. Met de leien en de griffel was er ook een probleem, op sommige leien kon je goed schrijven en sommige griffels konden krassen dat je er koude rillingen van kreeg. Als een pennenstok van je lessenaar viel, was het fataal, de punten van de pen stonden open, onmogelijk er nog mede te schrijven; een andere pen krijgen ging soms nogal eens gepaard met een draai om je oren. Met die attributen en een klaslokaal dat vol zat, met middenin de kachel en aan de wand een kaart van België met de bijzonderste steden en waterlopen, een kaart van Kongo en achteraan een schap waarop halve liters, liters, enz. stonden (later kregen we nog een potlood en een regel erbij) begonnen we aan de tijd van groot worden!

1939: mobilisatie in Nevele

Steeds meer hing er spanning in de lucht, meer en meer werd er van oorlog gesproken. Meer en meer werd door vader en moeder gefluisterd over bepaalde dingen die zouden gebeuren. We hoorden van: weer mobilisatie, die of die moest binnen bij het leger. De radio stond steeds aan en er werd steeds naar de nieuwsberichten geluisterd. Ik zag mannen uit de gebuurte vertrekken met hun te klein geworden soldatenkostuum

aan, vrouwen die weenden als ze met hun man mee gingen naar de tram en afscheid namen. Wat ik niet verstond, was dat soldaten van hier vertrokken en dat anderen kwamen. Champetter Van Laer ging bij de mensen rond, vroeg hoeveel slaapkamers ze hadden en dan kwamen er officieren hun intrek nemen. Toen het schooljaar 39-40 begon, waren meester Kneuvelds en De Pestel er niet meer, ze waren gemobiliseerd en een tijd later ook meester Huys. Voor ons begon een verwarrende schooltijd, halve dagen school, geen school en die juffrouwen die de meesters vervingen: juffrouw Julia (Leyman), juffrouw H el ene (Strobbe) en juffrouw Emma (De Muijnck). Meester Bruyckere moest verder met die juffrouwen. Zelfs het schoollokaal waar het 6^e en 7^e studiejaar zat, was ingenomen door soldaten. We waren geen juffrouwen gewend en zij geen jongens en daar maakten we gebruik of misbruik van. Om ons toch braaf te houden, lieten ze ons Vlaamse Filmkes en Ivanovkens lezen. Het voornaamste was dat we zo rustig mogelijk bleven. Tekenen mochten we ook maar dan op de lei, vervelend want je kon daar niet zo veel op doen. Etienne Mestdag, een der grootsten en ook wel een der grootste durvers, had iets getekend en stiekem zat hij het aan de anderen te tonen, heimelijk gelach en juffrouw Emma die plots achter hem stond en hem zijn lei afnam, gevolgd door een ferme oorveeg. Mestdag had op zijn lei een ventje getekend, de armen en benen waren twee lijntjes, maar tussen de lijntjes die de benen moesten voorstellen had hij nog een lijntje getekend. Daaronder schreef hij "Tist met de lange ...". Juffrouw Emma stak een touw door het gaatje van de lei, deed het rond Mestdag zijn nek en zo mocht hij er gans de speeltijd op zijn rug mee rondlopen.

Na de school en de dagen dat het geen school was, zwierden we rond de soldaten, die meer en meer in Nevele toekwamen. We zagen ze marcheren, oefeningen doen, langs het kanaal rechteroever vertrokken ze en we wisten dat ze op de talud lange loopgrachten en putten maakten, allemaal bijna mans diep. Langs het kanaal mocht niemand nog gaan maar we gingen ze bespieden langs den Hoel. In den Hoel waar struiken stonden, kaptten ze er af en bedekten er grote putten mee, daarboven legden ze graszoden. Meestal werden we weggejaagd maar soms konden we eens kijken. We waren gefascineerd als we die geweren en mitrailleurs zagen die ze bij hadden. We waren er bij als ze bij Demarez, waar de veldkeukens stonden, gingen eten. Soms werd er gemord en opgeworpen dat het eten niet goed was en wierpen ze de inhoud van hun

gamellen op de grond. 's Avonds en ook 's zondags kwamen vrouwen van soldaten bij hun man op bezoek, brachten eten mee en konden enkele uren samen zijn, maar dan kwam het afscheid nemen en zag je de vrouwen vertrekken met de fiets of met de tram.

Niet dat de soldaten het steeds aan hun hart lieten komen want 's avonds werd in café 'De Pen' bij Tine Broos (Leontine Mestdagh) en bij Fons Broos (Van Dorpe) in café 'Billiard' gezongen en plezier gemaakt. Een soldaat had zelfs zijn accordeon mede. Misschien dat ze toen nog altijd dachten dat alles zou voorbijgaan... geen oorlog en terug naar huis gaan. Voor ons was zo veel te zien, zo veel te beleven. Ik werd wel gewaar dat de radio, die vroeger zo veel op radio Toulouse stond en waar zoveel geluisterd werd naar Tino Rossi, Paul Robinson, Jeanette Mac Donald en Eddy Nelson, nu steeds op de N.I.R.² stond en dat de nieuwsberichten steeds beluisterd werden.

Den Hul en de Blasiusdries.

² Nationaal Instituut van Radio-omroep, voorloper van de VRT.

Ik zag steeds meer de bezorgde blik van vader en moeder. Moeder winkelde en ze kwam thuis met 'cabas' vol winkelwaar, koffie, rijst, sardines, bloem, enz. en alles werd weggestopt op speciale plaatsen. Op een dag zag ik vader twee maal van Victor Naessens komen met een baal ongebrande koffie, en aan de zoldertrap hing een grote hesp en een schotel gerookt spek. Uit de rekken van onze winkel werd stof weggenomen en verstopt in onze regenput waarvan vader het water had uitgezet, de afloop van het dak verlegd, het deksel belegd met graszoden en niets was nog te zien. Niet dat er van anderen zoveel opgekocht werd en voorzorgen genomen werden. Velen lachten het weg dat er niets kon gebeuren. Maar vader en moeder waren van een generatie die de Eerste Wereldoorlog hadden meegemaakt. En toch waren er die hun kelders aan het versterken waren, sommigen maakten zelfs in hun tuin een 'onderstand'. Ja voor eventuele bombardementen uit de lucht had men schrik. Wij hadden geen goede kelder want hij had geen stenen gewelf, het plafond was van 'plancher', dus niets veilig, maar we hadden een afspraak indien er iets zou gebeuren dat we in de kelder van café 'De Pen' zouden intrekken. Een kleine kelder met stenen gewelven en dikke muren.

Mijn grootvader was bezig zijn schuilplaats in te richten. In een stalling had hij een varkenskot overwelfd met al wat hij vond aan balken en planken en daarop legde hij zakken gevuld met aarde, niemand moest hem helpen. Het afkeuren van zijn werkstuk maakte hem boos, volledig veilig beweerde hij en mijn tantes verklaarden zich niet bereid om in geval er iets zou gebeuren er in te schuilen. Boos zegde hij "Dan kruip ik er wel alleen in, je moet het maar weten". Op bepaalde dagen werd er geoefend met de sirene; hier op den Hul stond ze bij de timmerman Nest Schoubroeck die hoofdman was van de luchtbescherming.

Het leven voor ons op school ging zijn gewoon gangetje ook zonder de meesters en buiten de schooluren hadden we zoveel dat we konen meemaken. Steeds was er iets te beleven en den Hoel was ons geliefd terrein om de soldaten langs het kanaal te gaan bespieden. Tussen gras en takken verborgen, zagen we hier en daar een loop van een mitrailleur zitten. Boven de talud liep hier en daar een soldaat op wacht. Enkel personen met een pas mochten op het jaagpad naar Deinze rijden.

Op een schooldag gedurende de speeltijd kwam een soldaat naar ons toe gestapt. Op zijn kraag had hij een gouden ster... Het was meester De Pestel, meester De Pestel was een officier. Wat een bewondering hadden we voor hem. Met een gezwinde pas verliet hij ons en het zou een tijdje duren eer we hem terug zagen maar dan zonder uniform, en dan was hij weer meester de Pestel.

Op 23 september zou koningin Elisabeth de soldaten bezocht hebben in de Kernemelkstraat maar daar kan ik me niets van herinneren. Wel dat op 23 november koning Leopold de soldaten aan het kanaal en hun loopgrachten en verdedigingswerken kwam zien. We mochten gaan kijken naar de koning. Een grote rijzige figuur in een soldatenuniform met veel meer sterren dan meester De Pestel. Hij droeg een rijbroek en wat me zeer opviel waren zijn blinkende laarzen. Hij was vergezeld van een aantal officieren met ook allemaal veel sterren en blinkende laarzen, druk pratend en met gestrekte armen uitleg gevend aan de koning. Ik zag de koning altijd ja knikken en toen hij terug kwam van langs het kanaal knikte hij nog steeds van ja tegen die generaals, want mijn vader die achter mij stond had me gezegd dat het generaals waren. De koning gaf sommige kinderen een tikje op de wang en Hubert Claeys kreeg zelfs een hand, feit waarvan hij dagen lang stoefte op school. Opeens klonk een luid bevel, de soldaten die opgesteld waren, sprongen in houding met hun geweren voor zich, de koning bracht zijn hand aan zijn kepie, schudde nog wat handen van officieren met minder sterren, kroop in de auto en vertrok.

Toen is bij mij - ondanks het ja-knikken van de koning dat alles in orde was - toch een vraag opgekomen. Vader had me gezegd dat Duitsland over Vosselare lag. Waarom waren die loopgrachten niet aan de andere kant van het kanaal gemaakt, dan moesten ze toch eerst over het water? Als ik het aan vader vroeg, mompelde hij iets van de Fransen maar Frankrijk lag over Deinze en als die de andere kant van het kanaal namen, lagen ze te koekeloeren in hun loopgrachten. Ik kwam tot het besef dat vader van oorlogsvoeren ook niet zoveel kende en dat stelde mij toch een beetje teleur en dat met zijn ondervinding van die vorige oorlog waar hij soms over vertelde.

1940

Meer en meer soldaten waren te Nevele. Sommigen vertrokken, anderen kwamen. Het werd een zeer koude winter. Overall werden soldaten ondergebracht ook in de school. Daar maakte men zo hard vuur dat brand ontstond die door de pompiers kon geblust worden. Bij ons in de kleermakerwerkplaats kwamen soldaten om een of ander aan hun kledij te laten herstellen en steeds hoorden we het ongenoegen van slecht eten, niet met verlof mogen, enz.

Ik zag bij Demarez waar de veldkeuken opgesteld was hoe ze hun gamellen met eten weggooiden. Nu en dan oefenden de mensen van de Luchtbescherming samen met de pompiers. Bij de timmerman Ernest Schoubroeck, een der hoofdmannen, stond een handbediende sirene (andere hoofdmannen: Emiel De Brabander, Herman De Coster, Remi De Vos, Josué Dieriecx en Charles Haerens). Het gaan van de sirene was de aanmaning om in de kelder te gaan. Onze kelder bood geen enkele veiligheid met zijn houten gewelven. Moest het nodig zijn dan zouden we in de kelder gaan bij Prosper De Paepe (café 'De Pen'), een kleine kelder met dikke muren en stenen gewelven. Er volgden dagen van onzekerheid en velen hadden besloten om als er iets zou gebeuren te vluchten en niet in het centrum van Nevele te blijven.

De meidagen 1940

10 mei, vliegers boven Nevele, er werd gediscussieerd of het Belgische of Duitse waren. In de verte hoorden we gerommel... en dan kwam de tijd: de Duitsers waren België binnen gevallen... het was oorlog!

De op de markt opgestelde kermisattracties werden in der haast afgebroken. Er volgden dagen van spanning, vluchtelingen kwamen uit de richting Gent, anderen trokken richting Gent. In de verte hoorden we schieten. Zware Belgische kanonnen passeerden door Nevele. Rond ons huis werden door de Belgische soldaten mijnen gelegd. met linten werd de gevaarlijke zone voorlopig aangetoond, maar de eerste die over een gedeelte reed, was een Belgische caisson: dood en caisson vernield. Het paard werd naar den Hoel gesleept en daar begraven. We mochten ons huis niet meer binnen daar er rondom mijnen gelegd waren. Belgische

soldaten liepen rond en 'De Pen' die ook een winkel had, werd geplunderd. Door het geluid dat ze maakten, ging mijn vader kijken. Ik liep met hem mee en zag de soldaten die aan het plunderen waren. Ze waren dronken en brutaal. Een van hen had een rode zakdoek rond zijn nek. Het was hij die ze enkele dagen later dood zouden vinden in de puinen van het café van de wed. Bettens op de markt.

De 19e mei was een echte chaos, vluchtelingen met pak en zak en onafgebroken colonnes Franse soldaten richting kust. Je kon zien dat ze moe waren, slecht gekleed en zeer arrogant tegenover de burgers die stonden te kijken. We hadden een oplossing gevonden om toch in ons huis te geraken, langs het hek van 'Villa Alice' met een ladder over de muur en zo met een andere ladder naar beneden. De meeste geburen waren reeds gevlucht temeer daar ze zagen dat een kanon geplaatst werd aan de hoek van café 'De Pen' en dat de soldaten steeds aandrongen om toch maar te vluchten. Men verwittigde ons dat het een laatste kans was om te vluchten over de brug daar men deze ging opblazen of om in de kelder te blijven. We zaten lang af te wachten. Prosper De Paepe, echtgenote Leontine, schoondochter Louise en haar ouders en wij met achten in die kleine kelder. We waren tevens in paniek voor Julien De Paepe die gemobiliseerd was en waar ze in die dagen niets meer van gehoord hadden (was de eerste dagen krijgsgevangen genomen).

Plots een doffe knal... stilte... we gingen op straat kijken en zagen een grote stofwolk, later volgden nog twee ontploffingen (bleek dat de eerste mislukt waren). Dit alles was te veel geweest voor de familie De Paepe en ze besloten om te vluchten naar Vosselare. We gingen naar de kelder van August De Smet en 's nachts hoorden we twee knallen (Vosselarekerk was opgeblazen). Gans de nacht werd er geschoten en was er grote paniek. De meesten verlieten de kelder en vluchtten door de *lichtingen* naar Vosselare. Aanhoudend werd er geschoten in de Langemunt en hoorden we bevelen in het Duits. Vader wilde ondanks het schieten toch weten wat er gebeurde en trok het rolluik een beetje naar omhoog om door een spleet te kijken; hij zag dat alle deuren opengeduwde werden en dat in die deuringangen officieren met revolver in de hand de soldaten vooruit dreven. Ook de deur waar mijn vader stond, werd ingebeukt. Mijn vader vluchtte weg, werd gewaar dat naar hem geschoten werd en verborg zich in een bijgebouw (later zag hij aan zijn vest dat een kogel tussen zijn arm

en lichaam gevlogen was en beide kanten van zijn vest kapot was), hij werd niet gevolgd. Toen besloot mijn vader om bij een stil moment de straat over te lopen in zijn ouderlijk huis waar zijn twee zusters en zijn vader verbleven. Het waren maar enkele meters en het lukte, de Duitse soldaten beletten het ons niet. Daar was een kelder van enkele vierkante meters waar we allen in verbleven. Bij momenten werd er opnieuw zeer hard geschoten en werden de huizen Diaz, waar een Belgische soldaat verschanst op het balkon de ganse Langemunt kon beschieten, in brand geschoten. Het was 's nachts een hallucinant beeld dat we zagen van op de zolder.

Op een bepaald moment wisten we van niets meer, waren er nog Belgische soldaten? Duitse bevelen konden we horen, sporadisch ook momenten dat er geschoten werd, ontploffingen en grote onzekerheid. Onzekerheid ook om de vader van mijn vader die in een stalling zich voor hem zo een veilige schuilplaats gemaakt had. Mijn tante Irène besloot hem te gaan zoeken en nam mij mee. Zij liep voor en we kwamen van achter een muurtje toen ze op een Duits officier, revolver in de hand, botste. Hij schoot en ze werd in de borst getroffen; ik denk dat hij zo veel geschrokken was op dat moment als zij. Rechtsomkeer en tot aan de kelder lukte, maar bijna enkele minuten later kwamen Duitse soldaten de kelder binnen en dwongen ons brutaal om de kelder te verlaten. We toonden aan dat tante geschoten was maar ze wilden het niet verstaan. Bij het buiten komen op straat zagen we dat iedereen die gebleven was buiten gejaagd was. In een lange sliert werden we opgejaagd richting Damstraat Vosselare. Tante Irène kon bijna niet volgen maar aan het huis van Vincents werd een gedeelte naar binnen geleid en wij mochten verder (later bleek dat enkele manspersonen tegen de muur gesteld werden om te fusillieren, maar dat na tussenkomst van een hoger officier dit verijdeld werd). Opeens was er een officier die zag wat er met tante gebeurd was. Mijn andere tante Juliette probeerde het zo goed als mogelijk uit te leggen en onmiddellijk werd een auto opgevorderd en werd ze naar de kliniek de Bijloke in Gent gevoerd waar de kogel verwijderd werd (een beetje hoger en ze zou in het hart geraakt zijn). Juliette en Irène hebben in de kliniek een goede behandeling gekregen en werden na enkel dagen toen alles rustig was naar huis gebracht.

Wij mochten verder langs de Damstraat tot Sint-Martens-Lerne naar het ouderlijk huis van mijn moeder. Daar stond het vol op het hof met Duitse auto's en een met grote antennes op. De auto met antenne moet een Belgische geweest zijn. Vernielde radioapparatuur werd teruggevonden in de wal die rond het huis liep.

Na daar gegeten te hebben besloten we naar Noordhout (Baarle) bij een nicht van mijn moeder te gaan. Te midden in het land daar zou het rustig zijn. Langs de Platte Gracht en zo dwars door de landerijen langs kerkwegels tot in Noordhout, doodmoe en niet in staat om alles nog op een rijtje te zetten. Het was zo veel geweest: onrust, kapotte en brandende huizen, grote mensen die hysterisch deden en toen we opgejaagd werden tot aan 'De Vos', drie dode Duitse soldaten, tante geschoten en weggevoerd.

Maar in Noordhout zouden we wat rust kennen maar we waren daar niet alleen; moeder Lisa, de nicht van mijn moeder, zorgde dat iedereen wat kon eten en plaats had om te slapen. Voor mij was het slapen op een drukkend warm voutenkamertje in een *twijfelaar*, tussen de dochters van moeders nicht, beiden 5 en 6 jaar ouder dan ik. Op de grond lag een matras die ook beslapen werd. Na een slechte nacht en soms opgeschrikt door het geluid van kanonvuur was ik blij te mogen opstaan.

Personen die vluchtten richting Gent, zegden dat Nevele plat geschoten was. Later bleek dat ze Nevele niet gezien hadden. Die berichten deden ons besluiten om terug naar het ouderlijk huis van mijn moeder in de Damstraat te Sint-Martens-Lerne terug te keren. Terug langs die kerkwegel door het land tot een vijftig meter van het huis. Iedereen was gebleven. De Duitsers hadden een grote hesp gevonden die hing te drogen en mijn tante maar schellen afsnijden met zelf gebakken brood en wat ik zo wonderlijk vond, ze moesten er confituur bij hebben.

Vader was in gesprek gekomen, zo goed als het ging, met een Duitse motorrijder die altijd over en weer reed naar Nevele. Hij was vriendelijk maar zegde dat er nog altijd geen kans bestond om naar Nevele terug te gaan. Maar na een tijdje kwam hij van Nevele en was hij zeer grimmig. Hij zei tegen mijn vader: "*Meister*, jij gaat naar Nevele als er geen twee stenen meer opeen staan; de *Zivilisten* hebben op ons geschoten. Opeens werd alles daar opgeladen en vertrokken allen richting Nevele. Het lawaai van kanonvuur bleef aanhouden. Een nacht vol schrik op het *hoveken* doorgebracht.

Na de gevechten

De 28^e mei kwamen vluchtelingen terug naar Nevele. De oorlog is gedaan, België heeft zich overgegeven. Op het *hoveken* wisten we van niets, er was daar geen elektriciteit dus ook geen radio. Het enige wat opgevallen was, was de stilte... geen schieten van kanonnen meer. Ik herinner me nog goed dat zelfs die stilte me bang maakte... ik verwachtte plots een grote knal hier op het *hoveken*.

We besloten ook naar Nevele terug te keren. Drie kilometers te voet, langs de baan hier en daar kapot legermaterieel. Maar eens dat we bijna aan 'De Vos' kwamen, werden we op de feiten gedrukt. Drie graven van Duitse soldaten, houten kruisen met bovenaan hun helm. Vanaf 'De Vos' zag men de Langemunt... een echte puinhoop... terug twee Duitse soldatengraven. Aan ons huis twee Duitse verkenningswagens die op de door de Belgen gelegde mijnen, waar ze eerst zelf opgereden hadden, ook op gereden waren. Een helft van een auto lag op ons platform, de winkelruit, het rolluik alles kapot, de Langemunt allemaal beschadigde huizen en verder naar de brug toe de totaal vernielde en uitgebrande huizen. De straat bedekt met puin, een achtergelaten camion en een vernielde brug. De deuren van de huizen die allemaal openstonden. De *blaffeturen* van ons huis waren afgedaan en lagen bij de soldatengraven; vermoedelijk gebruikt om de lichamen van de gedode Duitsers naar de graven te brengen. In ons huis mochten we van een Duits soldaat die daar de wacht hield omdat er nog gevaar bestond voor nog niet ontplofte mijnen. Stilletjes aan kwamen ook anderen die gevlucht waren naar huis.

Plots kwam een vreemde auto de straat ingereden, mijn vader zag twee mannen uitstappen en een huis binnengaan; hij volgde hen en zag hoe ze kasten aan het doorzoeken waren. Ze vluchtten weg.

Mijn grootmoeder ging naar zijn (=van mijn grootvader) befaamde schuilkelder kijken... die lag volledig plat en ervoor lagen nog twee niet ontplofte obussen. Gelukkig had hij zijn schuilkelder niet kunnen gebruiken.

Duitse bezetting

En dan begon het opkuiswerk, het laten opmaken van de oorlogsschade, het zoeken naar stielmannen voor de herstelling. Het was moeilijk om

eraan te geraken, ook aan materialen. Het eerste bezettingsjaar bracht zoveel verandering: Duitse gedisciplineerde soldaten die ons in den beginne schrik aanjoegen. Dit kwam ook wel door de berichten van wat er allemaal gebeurd was in Meigem en Vinkt. Tevens de meldingen die kwamen van Nevelse soldaten die reeds zelf in de eerste oorlogsdagen ergens in België gesneuveld waren. Anderen krijgsgevangenen en naar Duitsland gedeporteerd, nog anderen die naar huis mochten komen of gevlucht waren. Duitse soldaten werden ingekwartierd bij burgers die plaats hadden. De rantsoeneringskaarten afhaken, een coupon werd afgesneden en men kreeg zegeltjes voor vlees, brood, enz. Er werd een oproep gedaan dat iedereen die Belgisch oorlogsmateriaal had buitgemaakt dit moest inleveren. Op wapens die achtergelaten werden, stonden zeer zware sancties. En er werd nogal wat opgegeven.

Voor ons die enkele maanden ervoor de Belgische soldaten vanuit den Hoel bespieden maar niet langs de vaart mochten, kwam een zalige en avontuurlijke tijd. In de inderhaast verlaten loopgrachten konden we alles vinden: kogeltassen, bajonetten, kleine schoppen, kogels, tangen om prikkeldraad door te knippen, gordels, helmen, zelfs waren er soldaten die hun scheerborstel en schoenen hadden achtergelaten.

Die tijd waren we de bende die den Hoel als territorium had en al die gevonden voorwerpen werden als schatten weggestoken binnen de holtes van oude tronken. Meters telefoondraden rolden we op. Op school waren de meesters terug en begon alles zijn gewone gangetje te gaan. Wij als jeugd voelden nog niet aan dat er aan bepaalde zaken een tekort was maar toch zagen we dat het Hoelgat gebruikt werd voor het aanleggen van een *lochtingsken*. Er werden mondelinge afspraken gemaakt. Wij hadden te veel grond en we lieten er stukken gebruiken door anderen; er werden afspraken gemaakt en gerespecteerd.

Het naar school gaan was geen beletsel om veel vrije tijd te hebben: enkele vragen uit de catechismus leren, al de gebeden en de akten, een opstelletje maken en het meest tijdrovende was straf schrijven en dan laten tekenen door vader, steeds met de nodige uitleg dat het je schuld niet was, dat de meester je genomen had maar dat het ... enz. Het werd dan bezegeld met een oorveeg, een dreiging van niet meer buiten te gaan spelen. Op school was de vrijdagvoormiddag het gevaarlijkst, dan kwam

rond 10 uur mijnheer pastoor en werden sommigen ondervraagd. Stil zitten en niet naar hem kijken en als hij je toch aanduidde om de vier akten op te zeggen, ze proberen zo goed mogelijk uiteen te houden.

Den Hul en de Zeistraat.

Op school werden er afspraken gemaakt tussen de verschillende clubjes... in den Oostbroek de 'Golden Star', in den Hoel 'de bende van den Hoel', over de brug 'de bende met de hoge hoeden', enz. Er werd gestoeft wat je zoal als oorlogsbuit weg zitten had en dan gebeurden de sluippartijen. Wij in den Hoel hadden een terrein dat vol kleine grachtjes lag, daar maakten we valse bruggetjes over zodat je bij gebruik ervan in het water lag. Vreselijke gevechten die eindigden in het *braskot* van boer De Paepe waar de dochter Norva het fornuis moest stoken met eten voor de varkens...

Die hete *pelpatatten* konden zo smaken. Wij gaan oorlog spelen, gingen in den Oostbroek voetballen en er werd niet gesproken van verstopte oorlogsbuit. Wel konden we daar soms zitten kijken naar de Duitse soldaten die daar oefening hielden. Die harde bevelen maakten ons een

beetje bang en als ze langs de straat marcheerden was het maar om het geluid te horen... van de ijzeren nagels van hun *stiebels* op de kasseien. Soms riep hij die de leiding had 'Ein Lied' en werd er gezongen. Nevens de gesprongen en terug gedeeltelijk herstelde brug werd een zware Duitse brug gelegd waarover er steeds zwaar vervoer (kanonnen, camions) reden. Er was weer zoveel te zien, zo veel te beleven, en stilletjes aan werd ook aan het herstel van de beschadigde huizen gewerkt. Voor de mis of een begrafenis diende men naar de kapel van het Armhuis te gaan.

1941

Het eerste jaar van de bezetting, buiten dat iedereen herstellingswerken diende te doen en moest gewoon worden aan de Duitse bezetters, was hier op den buiten zonder grote problemen voorbijgegaan. Belgische gesneuvelde soldaten werden herdacht, anderen die krijgsgevangen waren en naar Duitsland gedeporteerd, kwamen terug thuis. Het was wel een serieuze aanpassing dat alle voeding moest aangekocht worden met het vereiste aantal zegeltjes, maar aan aan vele voedingsmiddelen was niet meer te geraken. Meer en meer kwamen mensen uit de stad zoeken om wat vlees, aardappelen of graan te kopen maar in vele gevallen lukte dit enkel tegen bijna onbetaalbare prijzen. Hier in Nevele werd door waarnemend burgemeester dr. Wannyn een Winterhulp-afdeling opgericht; zij die in nood waren en minder bemiddeld konden er brood, melk en kolen bekomen. De Nevelse afdeling stond onder leiding van Emiel De Brabander. Soep werd er gekookt in de gebouwen naast het gevang. Iedere dag kregen de schoolkinderen een tas soep en ging de meester rond met een vitamientje. In den beginne waren dat een soort grote capsules gevuld met levertraan, afschuwelijk slecht, later waren het pillen.

1943

Regelmatig werden we zowel overdag of 's nachts aangemaand om in de kelder te gaan. Dit gebeurde met de sirene die bij Nest Schouwbroeck stond en door hem bediend werd wanneer de vliegtuigen overvlogen richting Duitsland. Nest was verantwoordelijk voor de Burgerwacht voor deze kant van Nevele. Onze kelder was ongeschikt om in te schuilen met zijn gewelven van hout en dus bleven we maar boven. Het was fascinerend dat eentonige geluid der bommenwerpers met erboven het gierend geluid

der jachtvliegtuigen die hen bescherming moesten geven. En 's nachts zag men de stralen der zoeklichten en de lichtflitsen van een afgeschoten projectiel van het Duitse afweergeschut. 's Nachts kon men in de stralen der zoeklichten die zilveren papiertjes zien ronddwarrelen die door de vliegtuigen uitgesmeten werden om de radar te misleiden.

26 mei 1943

We zaten op school bij meester De Bruyckere. Plots zagen we vliegtuigen die naar beneden pikeerden en schoten. Door de grote vensters zagen we ze laag over de huizen vliegen en schieten, dit gebeurde een 100-tal meter van de school. Als enige bescherming hadden we onze schoolbanken waar we achter gedoken waren. Als we naar huis gingen, zagen we in de vaart het resultaat: vier boten getrokken door een sleper waren beschoten. Op de sleepboot was de schipper dodelijk gewond. Een tijd later was er terug een aanval op schepen maar dan verder richting Meigem. Deze aanvallen leerden ons om voorzichtiger te zijn wanneer Engelse vliegtuigen overvlogen en dat gebeurde regelmatig.

1944

Ik was 13 en ging nog naar de gemeenteschool. Het uitwerpen van die zilveren papiertjes was een signaal om na de school in de velden te gaan zoeken, eventueel ook naar krantjes met propaganda en berichten van de regering in Londen. Maar die krantjes dienden we, als we ze vonden, goed te verbergen want er stonden grote straffen op om ze op te rapen. Als we ze vonden, staken we ze op onze blote buik onder ons hemd. Voor ons onbezorgde jeugd op de buiten die niets te kort had, was het een tijd waarbij zoveel te beleven viel. Al hetgeen dat erg was, werd voor ons verzwegen en daardoor hadden we geen besef van angst. Dat we niets te kort hadden, was wel omdat onze ouders 1914-1918 meegemaakt hadden en uit die tijd geleerd hadden wat men allemaal kon doen om te overleven. Ik ben aardappelen gaan rapen, *aarkens* gaan rapen, melkdistels gaan steken voor enkele konijnen die we kweekten, kaas en aardappelbloem helpen maken. In onze vrije tijd zwierven we rond, gingen we kijken aan het kasteel van Vosselare naar een grote bom die afgeworpen was door een Engels vliegtuig dat terug naar huis vloog. Die grote bom bleek een reserve benzinetank te zijn die men afgeworpen had. We zwierven langs

het kanaal of gingen op de in aanleg zijnde autostrade spelen, gingen de weddenschap aan om van struik tot struik zo dicht mogelijk bij de Duitse observatiepost te kruipen waar we dan plots door de Duitse soldaten weggejaagd werden. Of van op de brug wierpen we stenen en zand op een groepje geüniformeerde jongeren van Landegem. Zwarte broek, hemd, das en een zwarte ceintuur met een *dolksken* aan! Het werd een wilde achtervolging en 's anderendaags konden we stoefen op onze belevenissen.

Soms trokken we ook over de brug en gingen tot aan de *hangaar* (stelplaats voor de trams) en daar zagen we de schrijnende beelden wanneer het *kamielken* (kleine tram met dieselmotor) uit Ruiselede toekwam en hoe de controleurs en de Gestapo's de mensen die meestal uit Gent waren, hun *klutske* aardappelen of stukje spek afgenomen werden. Ik heb vrouwen zich zien weren... vechten... wenen om hun beetje eten dat ze in de stad broodnodig hadden te kunnen behouden. Dat was geen smokkelen. Maar geen genade, alles afgeven. Sommigen wisten dat er controle kon zijn en hadden hun pakjes een eindje voor de stelplaats uitgeworpen maar ze (de controleurs) reden met de auto langs de weg en raapten ze op. Dit waren beelden die me altijd bijgebleven zijn. En hier waren geen Duitsers mede gemoeid maar Belgen! Sommigen onder hen waren goed gekend in Nevele.

1944, de bevrijding

Ik was 13 en ging nog naar de gemeenteschool in Nevele toen de eerste berichten van de landing op 6 juni van de geallieerden in Normandië ons bekend raakten. Eerste reactie was de euforie... nu zou alles rap gedaan zijn ... einde van de oorlog, maar de werkelijkheid was anders.

Mijn vader was kleermaker en iedere avond zoals het bijna gans de oorlog geweest was, kwamen de burens rond de werktafel zitten en werd over de oorlog gepraat. Heimelijk werd 's avonds naar de Engelse radiozender geluisterd naar de Nederlandse uitzendingen en werden de gecodeerde zinnen besproken: dat zal dit of dat wel betekenen. Terwijl men luisterde, was het Nest Schoubroeck die aan de voordeur ging staan om te zien of niemand er stond te controleren. Nest mocht zich 's avonds na 20 uur op straat bevinden want hij was bij de burgerwacht en in zijn straat stonden de sirenen die hij moest bedienen wanneer vliegtuigen te horen waren.

Tot mijn moeder, die doodsbang was, verbood om bij ons nog naar de Engelse radio te luisteren. Ik kon me maar moeilijk voorstellen dat er daar zoveel gevaar mee gemoeid was, maar ik wist toen nog niet dat de familie D'Hooge een brief gekregen had van een Nevelse SS-er waarin volgende passage mij nu nog koud doet krijgen: "Wellicht zijt gij van de SS niet goed op de hoogte, doch zoveel te meer ben ik het, en kost het me maar een velletje papier en omslag om deze zaak in orde te brengen en ten snelste wege en zonder genade want wij SS-mannen kennen geen genade, eenmaal het te ver komt slaan wij toe hetzij rijk of arm, jong of oud..." Ik kan geloven dat moeder bang was.

In feite waren we vóór 6 juni 1944 reeds een beetje erop voorbereid dat er iets te gebeuren stond. Eind april 1944, gans de dag geronk van overvliegende vliegtuigen richting Duitsland. In de verte hoorden we de schoten van het afweergeschut der Duitsers. Eind mei 's nachts, overvliegen van Engelse vliegtuigen, lichtstralen van Duitse zoeklichten, het gierende geluid van jachtvliegtuigen, in de dichte omgeving een jachtvliegtuig dat laag vloog en schoot. 's Anderendaags bleek dat de observatietoren op de in aanbouw zijnde autostrade beschoten was. De Duitse soldaten gebruikten de ladders niet en sprongen er zo af met de gevolgen van dien.

We bleven naar school gaan. We zaten toen in het 8^e studiejaar bij meester Kneuvelds, waar we elke dag 'Kempenland' moesten zingen, maar waarvan we al een tijdje met enkelen de tekst hadden veranderd in: 'Kempenland, de Engelsen zijn geland, aan de Franse kust'. In het begin straf maar daarna werd 'Kempenland' afgevoerd. Trouwens het schoolgaan was gedaan. Elke dag bleef er iets te beleven en wat gedurende de periode na de landing opviel, was de verandering die sommigen ondergingen, sommigen die Duitsgezind waren, begonnen te milderden en hun kar te keren. Maar anderen werden grimmiger, zelfs gevaarlijker en men diende op te passen voor wat men zegde of deed. Ik herinner mij, de zaterdag voor Nevele septemberkermis was men in café 'Billiard' bij Frans Broos bezig met de voorbereiding. Op den Hul stonden jonge gasten toen plots de Gestapo toekwam. Wie niet in orde was, vluchtte, de anderen bleven staan en dienden hun papieren te tonen. Als dit niet rap genoeg gebeurde, werd er door de Gestapomannen arrogant opgetreden. Eén ervan vond het zelfs nodig om zijn revolver te tonen. Er werd door omstanders

geroepen toen ze vertrokken maar ze reageerden gelukkig niet. Misschien beseften ze dat hun rijk ten einde was en dat ze goed gekend waren. De dagen die volgden was er een aftocht van Duitse soldaten op auto's, fietsen, karren. sommigen waren doodmoe, twee kwamen bij ons thuis binnen en vroegen iets te drinken, moeder gaf ze koffie, ze vroegen of er partizanen waren en (zegden) dat ze er bang voor waren. Ze vertrokken met hun fietsen. Een soldaat op een kar die gestopt was en zijn veldfles met wat water vulde, sprak vloeiend Nederlands, hij trok zijn distinctieven af en gaf ze mij. Het bleek een Nederlandse SS-er te zijn die na zwaar gewond te zijn geweest aan het Oostfront ergens anders ingedeeld was. Soms was het stil en stonden de mensen allemaal buiten te wachten naar wat er zou gebeuren, ten minste diegenen die niet gevlucht waren.

6 september 1944

Mijn vader was eens tot aan 'De Vos' gegaan. Terwijl hij weg was, stond ik met enkele geburen aan de deur en plots kwam van over de brug een colonne Duitsers. Nu eens niet ongeordend, maar strak militair, wantrouwend en dreigend naar ons kijkend en luisterend naar de bevelen van de officieren. Het gaf zo een beangstigend gevoel dat we binnengingen. Plots hoorden we schieten richting Vosselare. Het moest aan 'De Vos' zijn. Mijn moeder sloeg in paniek, want vader was naar ginder gegaan. Na een tijd kwam mijn vader over de blinde muur van 2 m gekropen, hij was bij het schieten en het horen roepen langs de achterkant van 'De Vos' en door al die kleine *lochtingskens* over hagen en afsluitingen en door den hof van De Prest tot aan ons huis geraakt. Wat gebeurd was, wist hij niet, bij het horen schieten en roepen was hij gevlucht. Later hoorden we wat daar gebeurd was, hoeveel levens daar aan een zijden draadje gehangen hadden³.

vervolg...

D. D'Hooge (†)

³ Zie over deze gebeurtenissen M. Michiels, Vijftig jaar geleden: oorlogsbelevissen van Marcel Michiels, in *Het Land van Nevele*, jg. 28 (1997), afl. 1, p. 63-80.

NEVELSE JAARMARKTEN IN DE FRANSE TIJD, GEPUBLICEERD IN DE 'GAZETTE VAN GEND' (1797-1798)

De bijdragen van dr. Paul Huys in onze vorige tijdschriften wakkerden onze nieuwsgierigheid aan en bij het doornemen van de Gazette van Gend trokken onderstaande twee aankondigingen onze aandacht. Ze hebben betrekking op de organisatie van feestelijkheden in Nevele en hoe men omging met de beide jaartellingen: de tiendelige Republikeinse kalender en onze klassieke Gregoriaanse kalender. De Republikeinse kalender was bedacht door de wiskundige Charles-Gilbert Romme en de schrijver, acteur en dichter Fabre d'Églantine. Hij werd ingevoerd tijdens de Franse Revolutie als gevolg van de scheiding van Kerk en Staat. De tijd werd niet langer vanaf de geboorte van Christus gerekend, maar werd met terugwerkende kracht ingevoerd vanaf 22 september 1792, het begin van de Franse Revolutie. Deze datum is de eerste dag van de Wijnmaand (Vendémiaire) en de eerste maand van het jaar I van de Franse revolutionaire kalender. Dit eerste jaar liep gewoon door in 1793. De laatste dag van het eerste jaar is vervolgens 21 september 1793. De zevendaagse weekindeling werd in april 1802 weer ingevoerd, terwijl het 10-dagenstelsel al sinds juli 1800 alleen nog maar voor ambtenaren van kracht was. Op 1 januari 1806 werd het definitief afgevoerd en opnieuw vervangen door de Gregoriaanse kalender. Uit onderstaande advertenties blijkt dat beide jaartellingen door elkaar werden gebruikt. Bij de aanduiding van de Gregoriaanse kalender gebruikt men de term “ouden styl” of afgekort o.s.)

*Men adverteert het Publiek van wegen de Administratie municipal van het Canton van Nevele, dat zy binnen de Commune van Nevel, Hoofdplaats van het zelve Canton, hebben opgeregt twee luysterlyke Feesten, Jaer- en Peirdemerkten, waer van die voor de derde mael zal plaats hebben op de 5 September 1797 (o.s.) 19 Fructidor 5de jaer, zijnde de twee gepasseerde Jaer- en Peirde-merkten geweest van een goed succes en vertier, zoo in beesten als in andere koopmans-waeren,
Galens, Presid. C.J. Carbonelle
Maendag 21 August 1797 (-ouden styl) – 4 Fructidor, 5de Jaer*

Den Agent en Adjoint der commune van Nevele maeken aen het Publiek kenbaer, dat de gewoonlyke Feeste of Jaermerkt die men binnen de zelve

commune voorgaendelyk plagt te houden op den derden Sinxen-dag van elk jaer, alsnu van dezen jaere valt op de Decadi, wesende 10 Prairial; en mits volgens de wetten verboden is op Decadi-dagen Feesten of jaermerkten te houden, zoo wordt het Publiek door deze alsnu verwittigt, dat de zelve aenstaende jaermerkt zal gehouden worden dags daer naer, wezende den primidi der tweede Décade, of den 11 Prairail aenstaende, waer naer een-ider sig kan reguleren.

*Actum tot Nevele dezen 21 Floréal 6de jaer, E. Comparé, Agent
15 Floreal 6de jaer (10 Prairial 6de jaar = 29 mei 1798)*

André Bollaert
Poesele

ACTIVITEITENVERSLAG 2013 HET LAND VAN NEVELE

We organiseerden:

Zondag 24 februari 2013, jaarlijkse algemene vergadering in het lokaal van de Koninklijke Schuttersgilde Sint-Sebastiaan, Dopershoeke, Merendree met daarna lezing door Jan Luyssaert: *De Protestanten in het Land van Nevele*, 42 aanwezigen. (Zie: Het Land van Nevele, jg. 2013, afl.3 , blz. 99-101)

Zaterdag 6 april 2013, wandeling door historisch Drongen onder leiding van Willy Joos, 30 deelnemers. (Zie: Het Land van Nevele, jg. 2013, afl. 2, 101-107)

Zondag 19 tot donderdag 23 mei 2013 (Sinkenkermis Nevele), tentoonstelling *NEVELE IN OUDE KAARTEN* in de vroegere cichoreifabriek Buysse-Loveling. 1000 bezoekers. Voor deze unieke tentoonstelling werkten we samen met het Rijksarchief Gent, de Universiteit Gent, de gemeente Nevele en enkele privé-archieven en konden we rekenen op de financiële steun van de gemeente Nevele en Comeet-Erfgoedcel Meetjesland. Het was de eerste maal dat een dergelijke tentoonstelling in Nevele plaatsvond. Via oude landboeken, stafkaarten, kadastrale kaarten en luchtfotografie werden bepaalde delen van onze gemeente in de kijker gesteld zoals de bezoeker ze nog nooit zag. Op oude kaarten van 1637 tot 1850 en luchtfoto's gingen we op ontdekking door de gemeenten Nevele, Hansbeke, Landegem, Vosselare, Merendree en Poesele. (Zie: Het Land van Nevele, jg. 2013, afl. 4, blz. 99-103)

Zondag 14 juli 2013, uitdeling bedevaartvaantjes H.Donatus in de St.-Laurentiuskerk in Poesele. (Zie: Het Land van Nevele, jg. 2013, afl. 3, blz. 108)

Zondag 13 oktober, lezing door André Bollaert: *Prosper COCQUYT en de geschiedenis van de luchtvaart in België* in het Auditorium bij de bibliotheek van Nevele te Landegem, 41 aanwezigen. Doorspekt met illustraties bracht de spreker het verhaal van de Belgische inbreng in de geschiedenis van de luchtvaart om te eindigen bij de Landegemse molenaarszoon en luchtvaartpionier Prosper Cocquyt. Cocquyt maakte de beginjaren van onze nationale luchtvaartmaatschappij SABENA, mee en

bracht de eerste vaste lijnverbinding tussen Brussel en het toenmalige Leopoldstad in Belgisch-Congo tot stand. Enkele jaren terug kreeg hij in Landegem, het dorp waar hij zijn jeugd doorbracht, een straat naar hem genoemd.

Dinsdag 5 november 2013, Herinneringswandeling Eerste Wereldoorlog voor de kinderen van de Nevelse scholen. Op dinsdagvoormiddag 5 november stapten zo'n honderd Nevelse schoolkinderen door het frontgebied van de Eerste Wereldoorlog in Landegem. Het was de vierde keer dat onze heemkring deze herinneringswandeling inrichtte en het is onze bedoeling om deze wandeling jaarlijks te laten doorgaan voor de leerlingen van het zesde leerjaar tot en met 2018.

Als doorgewinterde gidsen hebben onze bestuursleden (André Bollaert, Alex Dhondt, Jan Luyssaert, Hugo Schaeck, André Stevens, Trees Coppieters) de problemen die zich stelden door het slechte weer deskundig aangepakt. Dank aan de leerkrachten-begeleiders en de kinderen voor hun interesse en positieve houding tijdens en na de wandeling. Mede dank zij hen werd de proloog van het openingsweekend '100 jaar Grote Oorlog' van Comeet-Erfgoedcel Meetjesland een succes.

De kinderen van de Nevelse Gemeenteschool (afd. Landegem) met gids Jan Luyssaert.

De kinderen van de Sint-Paulusschool van Hansbeke met gids André Bollaert

De kinderen van de Sint-Vincentiuschool van Nevele met gids Hugo Schaeck.

Als sluitstuk van de wandeling had de onthulling plaats van de eerste van zes banners met foto's van de Grote Oorlog in Nevele.

Burgemeester Johan Cornelis sloot de plechtigheid af met een dankwoord aan de deelnemers en een vredesboodschap voor de Nevelse schoolkinderen. 's Avonds bracht AVS een kort verslag van dit gebeuren in zijn

journaal. Het plaatsen van deze banners in de gemeente is een initiatief van het Gemeentelijk Comité Grote Oorlog 2014-2018 en onze kring.

De eerste banner van de Erfgoedcel Meetjesland werd onthuld aan de kerkmuur in Landegem door burgemeester Johan Cornelis.

Een foto van Landegem dorp na de beschieting van oktober 1918 staat afgebeeld op de eerste banner die in het Meetjesland werd onthuld.

Zondag 10 november 2013, *Herinneringswandeling Eerste Wereldoorlog* o.l.v. Alex Dhondt, 48 deelnemers. Deze derde aangepaste en meer uitgebreide herinneringswandeling vond plaats i.s.m. het Gemeentelijk Comité Grote Oorlog Nevele en maakte deel uit van de activiteiten georganiseerd naar aanleiding van het Openingsweekend 100 jaar Grote Oorlog van COMEET-Erfgoedcel Meetjesland. Er werd gewandeld langs de frontlijnen van 1914 en 1918 tussen de spoorwegbrug en de verkeersbrug te Landegem. Bij aanvang van de wandeling waren de weergoden ons

helaas niet gunstig gezind maar dankzij de deskundige leiding van bestuurslid Alex Dhondt en het enthousiasme van de talrijk opgekomen deelnemers werd het een geslaagde namiddag. De wandeling eindigde op het erepark van het kerkhof van Landegem met de Last Post uitgevoerd door Hansbekenaar Hans Wille.

De Last Post uitgevoerd door Hansbekenaar Hans Wille.

Zondag 8 december 2013, winteraperitiefgesprek in Erfgoedcentrum Het Land van Nevele te Hansbeke: *Het stille verzet van de gemeentesecretarissen tijdens de Duitse bezetting* door Jan Luysaert.

We verleenden onze medewerking aan:

Open Monumentendag op zondag 8 september 2013 onder leiding van ons bestuurslid Hugo Schaeck. Het grootste erfgoedevenement in Vlaanderen was in Nevele ook een voltrefter met meer dan 1100 bezoekers. Enkele van onze bestuursleden bereidden de tentoonstellingen voor, waren actief als gidsen en stelden de brochure en de speciale

infokrant samen (André Bollaert, Trees Coppieters, Jan Luyssaert, Hugo Schaeck, Patrick Tuytschaever).

Op het programma stond een geleid bezoek aan het voormalig kasteel en klooster van Nevele met speciale aandacht voor de recentste ontdekkingen (meer hierover in ons volgende tijdschrift). In de voormiddag kon men terecht op het Hof ter Walle te Poesele waar ook Cyriel Buysse graag vertoefde en te Vosselare konden gans de dag de historische hoeven de Zevenbunder, het Poortakkergoed en het Klein Goed ter Meersch bezocht worden. Op deze laatste hoeve kon men een hoefsmid aan het werk zien. Wie dit wilde kon de diverse monumenten bezoeken per huifkar. Bij elk monument was er een kleine tentoonstelling te bezichtigen over de geschiedenis van het gebouw. Op de Zevenbunder had eigenaar Raphaël Verhoeven zijn verzameling landbouwwerktuigen tentoongesteld en waren er demonstraties met enkele van deze oude machines. Voor onze fietsliefhebbers was er een bewegwijzerde fietstocht van 15 km die vertrok aan Nevele kerk en die de Vosselaarse opengestelde boerderijen met elkaar verbond.

OMD - P Vereecke uit Poesele werkte in 1855 als knecht op het 'Klein goed ter Meersch' en kerfde zijn naam in de toegangspoort van de grote schuur

*OMD - Muurschildering uit de tweede helft van de 19de eeuw in de
hoevewoning van het Hof ter Walle*

OMD - Veel belangstelling voor de hoefsmid in de schuur van het Klein goed ter Meersch in Vosselare

OMD – Met Etienne Van Nevel konden alle bezienswaardigheden op Open Monumentendag met de huifkar bezocht worden

De officiële lancering '2014-2018 Herinneringen aan 100 jaar Grote Oorlog' van Comeet-Erfgoedcel Meetjesland op donderdag 10 oktober in zaal De Klapproos in Landegem (André Bollaert en Alex Dhondt).

We hielpen mee bij de organisatie van Erfgoeddag op zondag 21 april (Trees Coppieters) en de uitreiking van de Wendeprijs op 17 november (gastpreker prof. dr. Wim De Clercq). We namen deel aan de studiedag over de toekomst van het heemkundig erfgoed in Vlaanderen, ingericht door Heemkunde Vlaanderen, op 16 november in Mechelen (André Bollaert).

We namen deel aan de vergaderingen van de collega-groep erfgoedverenigingen ingericht door Erfgoedcel Meetjesland en werkten mee aan de realisatie van de banners die de vernielingen tijdens de Eerste Wereldoorlog aantonen in elke deelgemeente van Nevele. We beantwoordden meer dan honderd vragen over archeologie, oorlogsgebeurtenissen, emigratie, toerisme, toponiemen, oude gebruiken, familie-kunde, de Nevelse schrijvers enz. in de vroegere dorpen van ons werkgebied en bezorgden cultuurhistorische informatie aan diverse socio-culturele verenigingen.

Jan Luysaert was onze gids in het vroegere textielstadje Hondskoote.

Op zaterdag 21 september maakten we met onze bestuursleden en erenotariss Alfred Duerinck een studiereis naar Frans-Vlaanderen. We bezochten er het vroegere textielstadje Hondskoote en Sint-Winoksbergen onder de kundige leiding van onze bestuursleden Jan Luysaert en Luc Bauwens.

Met Luc Bauwens als gids maakten we een tocht in en rond het stadje Sint-Winoksbergen.

'Erfgoedcentrum Het Land van Nevele', onze bibliotheek, archief en documentatiecentrum in Hansbeke was, met uitzondering van de maand juli, elke dinsdagavond open van 20 tot 22 u. en was elke eerste zondag van de maand open van 10 tot 12 u. Na afspraak kregen we meerdere studenten en vorsers op bezoek die konden rekenen op begeleiding bij het opzoeken van materiaal voor hun scriptie of studie.

We verstuurden acht nieuwsbrieven waarin, naast onze eigen werking, ook de activiteiten werden aangekondigd, georganiseerd door erfgoedverenigingen die ons dit mededeelden.

Onze reizende tentoonstelling 'Mijnheer Cyriel' heeft nog steeds haar onderkomen in de Steenhove, Veldeken 41 in Nevele in afwachting dat ze opgesteld wordt in het nog in te richten cultuurhuis van de gemeente Nevele in Hansbeke.

Ons tijdschrift Het Land van Nevele verscheen 4 maal, goed voor 459 blz. lokale geschiedenis. Op 31 december 2013 telden we 460 abonnees op ons tijdschrift tegenover 457 in 2012.

Onze website, actief sinds 23 september 2000, wordt maandelijks bezocht door 800 tot 1100 bezoekers. In 2013 noteerden we in totaal 11.710 bezoekers. Iets meer dan een kwart van de bezoekers van onze website zijn regelmatige bezoekers, bijna driekwart zijn totaal nieuw, ook het aantal buitenlandse bezoekers neemt toe. Onze website wordt beheerd en bijgewerkt door secretaris Patrick Tuytschaever, hij wordt hierin bijgestaan door André Stevens.

Ons bestuurslid Lieven De Ruycck zorgde ervoor dat al onze tijdschriften van 1970 tot en met 1985 volledig kunnen geraadpleegd worden op onze website evenals een van de meest gezochte publicaties i.v.m. de leef- en woonomstandigheden tijdens de 17de en 18de eeuw 'HET EINDE VAN DE ONVERANDERLIJKHEID' van Carl Schelstraete, Hilde Kintaert en Dorine De Ruycck. Deze studie werd samengesteld in opdracht van en uitgegeven door onze heemkring in 1986.

Eind 2013 gaf onze ondervoorzitter Stefaan De Groote het startschot voor een Facebookpagina van Het Land van Nevele. Men kan de pagina bezoeken op: www.facebook.com/landvannevele. Het is de bedoeling dat we naast onze nieuwsbrief trachten om zoveel mogelijk personen te bereiken om onze activiteiten en publicaties kenbaar te maken en de interesse voor ons erfgoed te bevorderen.

Een groot deel van onze bestuursleden is actief in gemeentelijke erfgoedorganisaties en in gemeentelijke en intergemeentelijke werkgroepen die zijn opgericht rond de herdenking van 100 jaar Grote Oorlog.

In de loop van de maand september kwam Alex Dhondt uit Merendree onze bestuursploeg vervoegen.

Prof. dr. Wim De Clercq, bestuurslid van onze kring sinds 1994, ontving op dinsdag 7 mei in de schouwburg van het NTG de driejaarlijkse provinciale prijs 2012 voor historisch onderzoek voor kunstgeschiedenis en archeologie voor zijn studie: *Lokale gemeenschappen in het Imperium Romanum. Transformaties in rurale bewoningsstructuur en materiële*

cultuur in de landschappen van het noordelijk deel van de civitas Menapiorum.

Maar er was ook droevig nieuws in 2013. Na het overlijden van ons bestuurslid Julien Scherpereel eind december 2012 verloren we op zondag 11 augustus 2013 ons bestuurslid Ivonne De Keer.

(A.B.)

Herkomst foto's

André Bollaert: 57, 88, 90,91, 93, 94.

Eddy De Waegenaere: 92.

Familie D'Hooge: 68, 77.

Carlos Lips: 44.

Rik Loobuyck: 87b.

Roland Lutten: 43, 45-48.

Geert Muys: 86.

Patrick Tuytschaever: 89.

Emmanuel Van Daele: 35-41.

Rudy van Elslande: 5-27.

Hans Van Landschoot: 52.

Hans Vanspeybroeck: 87a.

MEJSEN VAN TOEN

NAMEN VAN PERSONEN DIE TUSSEN 1650 EN 1667 GEWERKT HEBBEN AAN OF VOOR DE KERK VAN LANDEGEM

In 2005 hebben we de lijst gepubliceerd van personen die tussen 1605 en 1645 gewerkt hebben aan of voor de kerk van Landegem¹.

Hierna volgt de lijst die de periode van 1650 tot 1667 beslaat.

In dit artikel neem ik alleen die rekeningposten op waarin de familienamen staan, omdat die namen voor familiekundigen een welgekomen aanvulling kunnen zijn bij de parochieregisters van die tijd.

Bij de namen van de schuldeisers staat meestal vermeld welke prestaties ze voor de kerk geleverd hebben, zodat het mogelijk is uit die beschrijving hun beroep of functie af te leiden. Bij sommige personen staat uitdrukkelijk hun beroep vermeld.

Om deze tekst zo leesbaar mogelijk te houden, heb ik de uitgavenposten bondig gekopieerd en overbodige herhalingen weggelaten. Tenzij het uitdrukkelijk wordt vermeld, is het niet steeds mogelijk uit te maken of de personen die aan of voor de kerk van Landegem werkten wel degelijk in dit dorp zelf woonden.

De originele tekstfragmenten heb ik schuin weergegeven en de familienamen zijn vet gedrukt.

1653-1655²

aan ***P(iete)r de meyer*** voor *leveryn(ghe) van calck en(de) voor het kercken huysken te besetten*, v sch. gr. (f 7r)

¹ J. Luysaert, Namen van personen die tussen 1605 en 1645 gewerkt hebben aan of voor de kerk van Landegem, in *Het Land van Nevele*, jg. 36 (2005), afl. 2, p. 177-200.

² RAG, fonds baronie Nevele, nr. 1256, f 7r tot 7v.

aan **Jan meecx** voor *leveryn(ghe) van haut en van aerbeyt gheemployeert tot den torren van(de) kercke*, ij £ ij sch. gr. (f 7r)

aan **marten Wieme** voor *leveryn(ghe) van yserwerck tot den torren*, ij £ xi sch. iij gr. (f 7r)

aan **Jan Aerts** voor *vyf hondert deck tigghele voor de kercke*, xij sch. vj gr. (f 7r)

aan **marten Wieme** voor *noch leveryn(ghe) van yserwerck dienen(de) tot de clocke*, v sch. vj gr. (f 7v)

aan **franchoys miegnoot** voor *leveryn(ghe) van naghelen en(de) voor repara(tie) van het schaellendack en(de) tigghele-dack*, j £ i sch. gr. (f 7v)

1655-1657³

aan **Joos Denys** voor *plancken te saghen om den ganck naer den torren te maecken*, xvij sch. gr. (f 7v)

aan **Marten Wieme** voor *het vermaecken van de Lenen om de lyck deure met twee crammen*, v sch. viij gr. (f 7v)

aan **Jan meecx** voor *t maecken van(den) ganck naer den torren en d' endeldeure met noch wat haut daer toe ghelevert*, v £ v sch. ix gr. (f 7v)

aan **P(iete)r de meyer** voor *aen d' endeldeur te metsen en wat te besetten*, xij sch. iij gr. (f 7v)

aan **Guillaude binoot** voor *vyf hondert schaelden*, j £ xj sch. iij gr. (f 7v)

aan **Guillaude binoot** voor *het schaelledack tonderhuden voor een iaer pensioen te weten 1656*, ij £ gr. (f 8r)

aan **Jan meecx** voor *twee iaeren pensioen voor te onderhouden de klokke en de kercke*, xvj sch. (f 8r)

17 mei 1657

aan **mr. pieter van(de) walle** over *dhantghedaet ende metse(n) vande(n) achterste(n) Beuc van(de) kercke*, xxvij maerte 1654, lxxix £ gr. (f 4r)

aan **marten wieme** over *tmaecken van(den) yserwerck gheemployeert totte veynsters van(de) voorn(omde) Beuck*, iij £ gr. (f 4r)

aan **Cornelis van damme** over *lever(inghe) en(de) hantghedaet van poste(n) van(de) glaese veynsters*, xj £ gr. (f 4r)

³ RAG, fonds baronie Nevele, nr. 1264, f 7v tot 8r.

aan **maeyken van damme huysvr(auwe) van p(iete)r van sluys** over leveryn(ghe) van eerste harduyn ghelevert by **cornelis va(n) damme**, xxij £ gr. (f 4v)

aan **daneel dhanens jacques van walle en(de) Baudewyn willems** over het haelen van pilaer steen en(de) Calck van lovendeghem tot landeghe(m) dienende tot de kercke, vj £ vij sch. gr. (f 4v)

aan **guillieme bogaert** over leverynghe van neghen duysent schaille(n) tot behoeve van(de) kercke, xxv £ viij sch. iiij gr. (f 4v)

aan **glaude van yseghem** over leverynghe van loot tot behoeve van(de) kercke, xxxiiij sch. xi gr. (f 4v)

aan **francois mynoot** over thandgedaet van leverynghe van schaille(n) naghele(n), xiiij £ xv sch. vj gr. (f 5r)

aan **pieter haemerlynck** over leveryn(ghe) van calc en(de) pilaer steene(n), lxxxiii £ gr. (f 5r)

aan **mr. pieter van(de) walle** over tmaecken en(de) levere(n) van hautte (??) in de(n) torre van landeghe(m), (f 5r)

aan **mr. pieter van(de) walle** om Calc up te haelen van landeghem bruggh(e) tot up het kerchof, xv sch. iiij gr. (f 5v)

aan **francois en(de) joos denys** over tsaeghe(n) van alle het (onleesbaar)dienende tot het opmaecke(n) va(n) voors(eiden) Beuc, viij £ gr. (f 5v)

aan **marten wieme** over tlevere(n) van een hond(er)t tzie(n) pon(den) anckers, iij £ gr. (f 6r)

1657-1659⁴

aan **Lieven ende Arent Dobbelaere** voor de roosters te saghen in de kercke, iiij £ viij sch. gr. (f 7v)

aan **Guillaude binoot** schaille-decker tot Gent voor repara(ti)e ghedaen aen de kercke, ij £ gr. (f 8r)

aan **Gillis de keyser** voor calck om de kercke te witten, xvj sch. viij gr. (f 8r)

aan **Jan meecx** tot het maecken van de roosters in de kercke, iij £ gr. (f 8r)

aan **Jan bossuijt** ghelasemaker tot Gent over repara(ti)e ghedaen in de kercke, ij £ iiij sch. gr. (f 8r)

⁴ RAG, fonds baronie Nevele, nr. 1256, f 7v tot 8r.

26 november 1659⁵

voor een paer metaele candelaers aen **heindrick Touclyns**, ij £ iiij sch. gr.
aan **Walron de Croock** voor het maecken van twee afschutsels, xiiij £ xij sch.
gr.
aan **Adriana van houtem** twee autae clederen voor onse Lieve vrouwe, iiij
£ ij sch. viij gr.
aan **Walron de croock** voor het maecken van een communi-banck, xv £ xvj
sch. viij gr.
aan **Lowys Clayssens** voor het vergulden en het versilveren van het boven-
schreven bancxken, xiiij sch. iiij gr.

28 september 1661⁶

aan **Walrant de croock** voor tmaecke(n) va(n) ee(n) Sitsel In onse lieve
vrouwen choir, v £ xvj sch. viij gr.
aan **pieter plettync** over tmaecke(n) vande Sitsels, xxiiij £ gr.
aan **gillis matthys** over tmaecke(n) en(de) Levere(n) van ee(n) wywater
vadt, iij £ xvj sch. viij gr.
aan **pieter van noortgadt** voor ee(n) kerck lampe, j £ xiiij sch. iiij gr.

1659-1661⁷

aan **francois meniot** schalidecker voor twee iaere(n) de kercke te
reparere(n), iiij £ gr. (f 8v)
1660 de(n) 9 mey ae(n) **marte(n) wieme** voor yserwerck geleverd ae(n) de
kercke, ii sch. iiij gr. ende op de(n) 6 juni voor eene(n) ysere(n) haerck (f 9r)
aan **jan meecx** voor het maecke(n) van de roosters inde kercke, iij £ v sch. ij
gr. (f 9r)
aan **Gilis dussonielle/ dussovielle** voor 1500 groot stee(n) voor de kercke, ij
£ v sch. (f 9r)
aan **L. dobbelaere** voor haut te saeghe(n), vij sch. gr. (f 9r)
aan **Jan goethals** voor het ae(n)brenghen ende losse(n) vant steen, i sch.
iiij gr. (f 9r)

⁵ RAG, fonds baronie Nevele, nr. 1270, geen foliëring.

⁶ RAG, fonds baronie Nevele, nr. 1270, geen foliëring.

⁷ RAG, fonds baronie Nevele, nr. 1264, geen foliëring.

aan **p(iete)r de meyer** voor het reparere(n) van de(n) kerckmuer, ij £ vii sch. (f 9r)

aan **Jan serweytens** voor ses sacke(n) kalck va(n) gendt te brengh(en), iiij sch. gr. (f 9r)

aan **gillis de keyser** over kalck ende blau steen op de(n) 4 maerte 1661, i £ vj sch. viij gr. (f 9v)

aan **maelrant de croock** voort maecke(n) va(n) eene(n) biechtstoel, xxiiij £ gr. (f 9v)

1661-1663⁸

aan **Gillis va(n) rentergh(em)** over het kerckballiudschap va(n) t Jaer 1662 ende 1663, xvi sch. gr.

aan **francois mignoit** schaelidecker de(n) 1 april 1662 voor loot schaellie(n), vij £ iiij sch. gr. (f 7v)

aan **gelaude minoit** voor reparatie gedae(n) ae(n) de kercke va(n) Landeghe(m) de(n) 6 october 1662, ij £ x sch. (f 7v)

aan **francois megnot** schalidecker de(n) 21 october 1663 (...) over reparatie va(n) de kercke ende toor(en), ij £ x gr. (f 8r)

aan **Jan bossuyt** gelase(n) maecker over de reparatie(n) ae(n) de kercke, iij £ xvii sch. iii gr. (f 8r)

aan **marte(n) wieme** de(n) x december 1662 voor yserewerck voor de kercke, v sch. gr. (f 8r)

aan **marte(n) wieme** 10 april 1662 voor yserer werck ae(n) de gelase(n) vensters ende schalie(n) dack, v sch. vj gr. (f 8r)

de(n) 20 mey 1662 ae(n) **marte(n) wieme** voor yserer werck tot de klokke, viij sch. (f 8r)

de(n) 29 september 1662 ae(n) **Jan wyssens** voor yserer werck tot de klokke, xi sch. gr. (f 8r)

aan **p(iete)r pletinck** over het maecke(n) va(n) een kaske(n) in de vunte ende over yserer werck tot het selve, iiij sch. (f 8r)

(f 8r) aan **suster Magdalene blavier** voor het maecken van een albe ende swarte(n) satyne(n) kelckdoeck, iiij £ ii sch. ii gr.

aan **Jan micolet** voor 6 elle(n) ende 1 vierendeel damast dienende tot twee dwaelen voor de(n) hooghe(n) autae(r), l £ viij sch. gr. (f 8r)

⁸ RAG, fonds baronie Nevele, nr. 1264, geen foliëring.

aan **cornelia de reepere** vor het maecken va(n) een casuyvele (..) ende het maecken van een slechte albe, i £ xvi sch. viii gr. (f 8v)

aan **Lowys pollys** over twee silvere(n) h. olie caskens, xiii sch. viii gr. (f 8v)

aan **Jan meex** voor het opwinde(n) va(n) de klokke, nagels, ysere(n) band(en), i £ ij sch. gr. (f 8v)

aan **Jan meex** over het opwinde(n) ende verhanghe(n) van de klokke met de leveringhe van nagels, xix sch. vii gr. (f 8v)

aan **Jan meex** over het hanghe(n) va(n) de apostele(n) ende andere dinghe(n), ij sch. gr. (f 8v)

1663-1665⁹

aan **frans mignot** voor het Jaer 1665 en(de) 1666 te onderhaude(n) het schaille(n) dack van(de) kercke, iiij £ gr. (f 9v)

aan **Jan Bossuijt** glaesemaeker voor dry reparatie(n) ghedae(n) an(de) kercke glaese vensters, ij £ sij sch. vi gr. (f 9v)

aan **Magdaleene Blavier** van een zijden choorcappe, v £ gr. (f 9v)

aan **Jan Spillebaut** voor de(n) dobbel nacht slot aen(de) sakerstij met vyfe(n) baute(n) spoire(n) met een(en) wynckel haeck, j £ xij sch. vi gr. (f 10r)

aan **Jan meex** voor het maeke(n) van(de) deure aen(de) sakerstije, voor het levere(n) vant' bert, hondert poort naghels en(de) andere naghels voor het slot, ae(n) beslaen, voor vier reijse(n), het wiel van(de) clock te reparere(n) metg(aders) het schurssse(n) van(de) clock, voor naghels en(de) haut, j £ xij sch. iij gr. (f 10r)

1665-1667¹⁰

aan **Jan meecx** over het mak(en) van(de) stellinghe en(de) **p(iete)r demeyer** over het toemetse(n) van de vensters in het ghevel hende van(de) kercke, xvj sch. gr. (f 9r)

aan **fransoijs megnoot** voor hueerwerck aen den torre geplaestert en (de) hander wercke(n) ae(n) de kercke ghedae(n), xvij sch. iiij gr. (f 9r)

⁹ RAG-Ne 1264. RAG, fonds baronie Nevele, nr. 1264, geen foliëring.

¹⁰ RAG, fonds baronie Nevele, nr. 1264, geen foliëring.

aan **Jan spillebaut** over het mack(en) van een slot aen de hendelduere, ix sch. gr. (f 9r)

aan **p(iete)r van loockene** over het levere(n) van vier hondert careel stee(n), vij sch. gr. (f 9r)

aan **(?) de meyer** over het ripparere(n) van(de) kerck muer aen het kerckhof, iiiij sch. gr. (f 9r)

aan **Jan meecx** over het Repparere(n) van het wiel van de clocke, v sch. ij gr. (f 9r)

aan **Jan Hoelman** over het Leevere(n) va(n) vier saecke(n) calk vervrocht aen de(n) kerkmuer ende dat den ghelasemacher ghebesicht heeft en(de) dat den schalidecker aen den torre vervrocht heeft, vij sch. viij gr. (f 9v)

aan **fransois magnoot** schaldeck(er) over het onderhoud(en) van het schalle dack tot 1669, ij £ gr. (f 9v)

aan **Jan goethals** over twee hondert groot hermentiers steen, iiiij sch. gr. (f 9v)

aan **Jan meecx** over het toemaecten van de clock vensters ende twee vensters in de vangaete(n), ij £ x sch. vij gr. (f 9v)

aan **Jan de Lue** over een(en) wijwater haecker, x sch. gr. (f 9v)

aan **sevas Janssen** over stessantije va(n) een(en) pelder, xxxvi sch. iij gr. (f 9v)

aan **Jan bossuijt** over de Ripparatije(n) ghedae(n) in het vermaeck(en) van de ghelasevensters in de kercke, xxiiiij sch. gr. (f 9v)

aan **Jan spillebaut** over een grendel slot en(de) een nacht slot elck met twee slutels, xix sch. vij gr. (f 10r)

aan **Jan van dale** schrijnwercker over het levere(n) van een spiesschen(n) caesse in de sasrestije, vij sch. gr. (f 10r)

aan **Jan meecx** over het mack(en) van(de) kerck duere en(de) leverijnghe van scharter en(de) houde leere ende over het mack(en) en(de) lever(en) van twee nieuwe leere(n) voor de kercke, l £ xvij sch. iiiij gr. (f 10r)

door **heer amandus Anne** Lector in de h. godtheyt over het maeck(en) der schele va(n) ee(n) seborije, v sch. (f 10r)

Jan Luyssaert
Merendree